

Міністерство освіти і науки України
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра правознавства

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Навчально-методичний комплекс розробила:
к.ю.н., доцент Мілова Т.М.

Кіровоград - 2013

УДК 34

ББК 67.0я 73

М – 60

Мілова Т.М. Навчально-методичний комплекс. «Конституційне право України» (за вимогами кредитно-модульної системи). – Кіровоград, 2013. – 92 с.

Розробила: к.ю.н., доцент Мілова Т.М.

Рецензенти: кандидат юридичних наук Юрах В.М.

кандидат юридичних наук Супрун В.М.

Затверджено методичною комісією кафедри правознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Протокол № 1 від 30 серпня 2013 р.

© Мілова Т.М., 2013

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<u>денна форма навчання</u>
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань 0304 Право	<u>Нормативна</u> (за вибором)
	Напрямок підготовки 6.030402 Правознавство	
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): _____ - _____ додаткова спеціальність/спеціалізація	Рік підготовки: 1-й
Змістових модулів – 2		
Індивідуальне науково-дослідне завдання -		Семестр 1-й
Загальна кількість годин - 180		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 6		
	Освітньо кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції 38 год.
		Практичні, семінарські 34 год.
		Лабораторні 0- год.
		Самостійна робота 108 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.
		Вид контролю: екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою вивчення конституційного права України є здобуття студентами глибоких та ґрунтовних знань чинного конституційного законодавства України, використання їх при аналізі політико-правових та соціально-економічних явищ, а також у професійній діяльності; сприяти формуванню громадсько-політичної та правової культури майбутнього юриста.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити студентів із змістом основних засад Конституційного права України;
- розкрити впливу конституційного права України на всі галузі права та міжгалузеві зв'язки, вплив на державотворчі процеси в Україні;
- проаналізувати тенденції розвитку сучасного конституційного права;
- виробити у студентів навички застосування конституційних норм на практиці при розв'язанні практичних завдань.

Основні компетенції.

В результаті вивчення дисципліни «Конституційне право України» студенти повинні бути здатними до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних з ефективністю забезпеченням прав і свобод людини і громадянина під час роботи та мати такі основні загальнокультурні та професійні компетенції з конституційного права:

загальнокультурні компетенції:

- здатність до ефективного використання положень нормативно-правових документів в своїй діяльності;
- володіння основними конституційно-правовими поняттями і категоріями;

професійні компетенції:

а) в практичній юридичній діяльності:

- використовувати знання з конституційного права України в юридичній практиці;
- відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права;
- в межах допустимого давати аналіз і тлумачення норм конституційного права;

б) в організаційно-управлінській діяльності:

- обґрунтовувати конституційність і доцільність правових рішень.
- використовувати конституційно-правові процедури захисту прав і свобод людини.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Конституційне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна

Поняття та предмет Конституційного права України. Групи суспільних відносин, які складають предмет Конституційного права. Місце та роль конституційного права в системі національного права України. Співвідношення конституційного права з іншими галузями права України.

Особливості методу конституційно-правового регулювання. Імперативний, установчий, універсальний та централізований характер методу конституційного регулювання.

Поняття і предмет науки конституційного права України. Система науки конституційного права. Функції та методологія науки конституційного права. Актуальні питання науки конституційного права України на сучасному етапі.

Конституційне право України як навчальна дисципліна. Система конституційного права України як навчальної дисципліни.

Тема 2: Система конституційного права України

Поняття та складові елементи системи конституційного права України. Принципи конституційного права: загальні й спеціальні.

Інститути конституційного права: поняття, особливості, види (надінститути й підінститути, галузеві та міжгалузеві).

Конституційно-правові норми: поняття, ознаки, структура, особливості, класифікація.

Тема 3: Джерела конституційного права України

Поняття й зміст джерел конституційного права. Пам'ятки права України.

Ознаки джерел конституційного права: загальні та спеціальні. Класифікація джерел конституційного права за характером волевиявлення, змістом, формою, територією дії, часом дії, чинністю тощо.

Конституція України – основне джерело конституційного права. Акти всеукраїнського референдуму. Закони: конституційні і звичайні. Акти Конституційного Суду України. Акти Президента України. Постанови Кабінету Міністрів. Декларації, акти і конституційні договори. Акти Центральної виборчої комісії. Акти реагування Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та інші.

Юридична природа джерел конституційного права.

Тема 4: Конституція як Основний Закон держави

Поняття й основні властивості Конституції України. Конституціоналізм як загальна теорія Конституції. Основні етапи становлення Конституції України. Конституційний процес.

Класифікація конституцій. Форма і структура конституції України. Функції конституції. Реалізація та правова охорона Конституції України. Підготовка, прийняття й зміна Конституції України.

Тема 5: Конституційно-правові відносини та конституційно-правова відповідальність

Конституційно-правові відносини: поняття, ознаки, особливості, суб'єкти та об'єкти. Юридичні факти в конституційному праві.

Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки, підстави, особливості, суб'єкти, об'єкти, види та санкції. Ретроспективна (негативна) та перспективна (позитивна) конституційно-правова відповідальність.

Тема 6: Основи конституційного ладу України

Загальні засади – форма вираження основ конституційного ладу України. Поняття, сутність і ознаки конституційного ладу України. Основні принципи конституційного ладу України.

Гарантії Конституційного ладу України.

Поняття державного ладу України. Ознаки Української держави. Механізм та основні функції Української держави.

Поняття і сутність суспільного ладу. Основні принципи та система суспільного ладу України.

Поняття громадянського суспільства. Конституційно-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.

Конституційні засади громадянського суспільства. Правовий статус громадських об'єднань, принципи їхньої організації та функціонування. Компетенція громадських об'єднань. Правові основи контролю держави за організацією й діяльністю громадських формувань.

Конституційно-правовий статус політичних партій, умови їх створення і припинення діяльності.

Тема 7: Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні.

Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права. Поняття, структура, види та принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина.

Поняття громадянства і належність до громадянства України. Політико-правові принципи громадянства України. Підстави набуття та припинення громадянства України. Умови набуття громадянства України.

Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України

та їхні компетенції. Документи, що підтверджують громадянство України.

Правовий статус іноземців в Україні. Поняття «іноземець». Види політичних режимів іноземців. Права й обов'язки іноземців. Порядок в'їзду іноземців на територію України і виїзду за її межі. Відповідальність іноземців.

Поняття та правовий статус осіб без громадянства в Україні.

Поняття й правовий статус біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, закордонних українців та іммігрантів в Україні.

Тема 8: Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України

Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини й громадянина. Покоління прав людини. Індивідуальні й колективні права.

Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні

Система прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні. Громадянські (фізичні, особисті), політичні, економічні, соціальні (соціально-економічні), культурні (духовні) права і свободи людини й громадянина України.

Конституційні обов'язки людини й громадянина України.

Система гарантій прав, свобод та обов'язків.

Співвідношення міжнародно-правового та внутрішньодержавного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Обмеження прав людини та гарантії прав громадян України в умовах надзвичайного стану. Права, які не можуть бути обмеженими за будь-яких умов.

Тема 9: Форми безпосередньої демократії

Поняття, зміст та форми народного волевиявлення. Поняття прямого (безпосереднього) народовладдя. Основні форми безпосередньої демократії: види та загальна характеристика.

Поняття виборів. Становлення інституту виборів. Виборчі цензи. Активне та пасивне виборче право. Основні принципи виборчого права в Україні. Види виборчих систем. Виборча система України.

Виборчий процес та його стадії.

Правова регламентація порядку організації та проведення виборів народних депутатів в Україні.

Правова регламентація порядку організації та проведення виборів Президента в Україні.

Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні.

Поняття і види референдумів. Всеукраїнський та місцеві референдуми. Принципи й порядок проведення референдумів. Правовий

статус комісій по проведенню референдумів. Визначення результатів референдуму. Юридичні наслідки референдумів.

Відповідальність за порушення законодавства про референдуми.

Інші форми безпосередньої демократії: народні обговорення, громадські слухання, народні ініціативи, збори, мітинги, походи, демонстрації тощо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 10: Теоретичні основи організації та здійснення державної влади

Державна влада як інститут конституційного права. Теорія і практика співвідношення в Конституції України принципів народного суверенітету і розподілу державної влади.

Конституційні загальні засади закріплення, організації та здійснення державної влади в Україні. Поняття, система і види органів державної влади. Концепція розподілу державної влади.

Тема 11: Конституційно-правовий статус законодавчої влади в Україні

Загальна теорія і стан парламентаризму. Парламент – Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Конституційний склад і структура Верховної Ради України. Функції і повноваження Верховної Ради України. Установча, законодавча, контрольна функції.

Основні форми діяльності Верховної Ради України. Сесія Верховної Ради України – основна організаційно-правова форма її діяльності.

Законодавчий процес. Законодавча ініціатива. Суб'єкти права законодавчої ініціативи. Попередній розгляд законопроектів у Верховній Раді України. Порядок прийняття законів та інших актів Верховної Ради України. Вето Президента України. Опублікування і вступ в силу актів Верховної Ради України. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України».

Поняття конституційно-правового статусу народного депутата України.

Форми діяльності, права та обов'язки народного депутата України. Депутатський запит, депутатське звернення. Основні гарантії депутатської діяльності. Відповідальність депутатів.

Уповноважений з прав людини в механізмі забезпечення прав особи. Правовий статус, функції та повноваження Уповноваженого з прав людини. Гарантії діяльності Уповноваженого з прав людини.

Тема 12: Конституційно-правовий статус Президента України.

Загальна характеристика інституту президента як Глави держави. Обумовленість статусу глави держави формою правління. Особливості

статусу Президента України. Становлення інституту Президента в Україні.

Порядок обрання Президента України. Призначення і проведення виборів Президента України. Чергові, позачергові та повторні вибори Президента України. Реєстрація кандидатів у Президенти України. Встановлення результатів виборів. Вступ на посаду Президента України. Закон України «Про вибори Президента України».

Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Усунення його з поста в порядку імпичменту.

Функції та повноваження Президента України щодо представництва держави всередині країни і в міжнародних відносинах; призначення й оголошення виборів і референдумів; формування й функціонування органів державної влади; законодавчої влади; вирішення кадрових питань тощо.

Акти (укази і розпорядження) Президента України. Нормативні Укази Президента України та їхня юридична сила. Порядок вступу в силу указів і розпоряджень Президента України.

Секретаріат Президента України: організаційна структура, функції, повноваження.

Тема 13: Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні

Поняття виконавчої влади і система її органів.

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади, його склад, функції та повноваження. Закон України «Про Кабінет Міністрів України». Процес призначення та повноваження Прем'єр-міністра України. Порядок формування і склад Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом.

Місцеві органи державної виконавчої влади України. Місцева державна адміністрація: склад, порядок формування, повноваження, акти. Голови місцевих державних адміністрацій: правовий статус, порядок призначення та припинення повноважень. Закон України «Про місцеві державні адміністрації».

Тема 14: Судова влада та прокуратура в Україні.

Конституційно-правовий статус і соціальне призначення органів судової влади. Судова система України. Принципи її побудови та функціонування.

Конституційно-правові засади утворення й функціонування судів загальної юрисдикції. Місцеві суди (суди I інстанції). Апеляційні суди. Вищі спеціалізовані суди.

Верховний Суд України: порядок формування, структура,

компетенції та організація діяльності. Голова Верховного Суду України. Пленуми Верховного Суду України. Закон України «Про судоустрій та статус суддів в Україні».

Функції та повноваження судів загальної юрисдикції.

Правовий статус суддів.

Правовий статус Вищої Ради юстиції та її повноваження.

Адвокатура в Україні.

Поняття правового статусу прокуратури України. Закон України «Про прокуратуру». Система і структура органів прокуратури. Принципи організації та порядок діяльності органів прокуратури. Генеральна прокуратура України.

Функції і повноваження прокуратури. Акти органів прокуратури.

Тема 15: Конституційний Суд України.

Конституційний Суд — єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Закон України «Про Конституційний Суд України».

Порядок формування і склад Конституційного Суду України. Вимоги до кандидатів на посаду судді Конституційного суду. Статус судді Конституційного Суду. Гарантії його незалежності й недоторканності.

Функції та повноваження Конституційного Суду.

Порядок діяльності Конституційного Суду і процедури розгляду ним справ. Поняття та суб'єкти конституційного подання. Конституційне звернення. Порядок звернення до Конституційного Суду України. Порядок розгляду справ Конституційним Судом. Акти Конституційного Суду та їх юридичне значення.

Тема 16: Територіальний устрій України

Поняття, принципи та форми територіального устрою. Поняття та форма територіального устрою України. Ознаки України як унітарної держави.

Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Особливості статусу міст Києва та Севастополя.

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим (далі АРК) у складі України. Законодавство, яке регулює правовий статус АРК. Конституція АРК. Розподіл владних повноважень між Україною та АРК.

Порядок формування, функції та повноваження Верховної Ради АРК. Порядок формування, статус та компетенції Ради Міністрів АРК.

Представництво Президента України в АРК.

Тема 17: Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування. Міжнародно-правове регулювання питань місцевого самоврядування. Європейська Хартія місцевого самоврядування. Конституція України про місцеве

самоврядування. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Територіальна основа, принципи і система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як єдине джерело і безпосередній носій місцевого самоврядування.

Представницькі органи місцевого самоврядування й порядок їх формування. Компетенція місцевих рад і організація їхньої роботи. Акти місцевих рад. Голова місцевої ради: порядок обрання, повноваження, акти. Виконкоми місцевих рад, їхній склад, повноваження і порядок формування.

Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування. Правові основи взаємовідносин органів місцевого самоврядування з державними органами. Підлеглість органів місцевого самоврядування з питань здійснення делегованих повноважень.

Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів, службових та посадових осіб місцевого самоврядування. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень органів місцевого самоврядування.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	У тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль I						
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Конституційне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна	10	2	2	-	-	4
Тема 2. Система конституційного права України.	8	1	1	-	-	4
Тема 3. Джерела конституційного права України.	8	1	1	-	-	6
Тема 4. Конституція як Основний Закон держави.	10	2	2	-	-	4
Тема 5. Конституційно-правові відносини та конституційно-правова відповідальність.	10	2	2	-	-	6

Тема 6. Основи конституційного ладу України.	10	2	2		-	6
Тема 7. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні.	12	4	2	-	-	8
Тема 8. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні.	10	2	2	-	-	8
Тема 9. Форми безпосередньої демократії.	12	4	2	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	90	20	16	-	-	54
Змістовний модуль 2.						
Тема 10. Теоретичні основи організації і здійснення державної влади.	8	2	-	-	-	6
Тема 11. Конституційно-правовий статус законодавчої влади в Україні.	16	4	4	-	-	6
Тема 12. Конституційно-правовий статус Президента України.	14	2	4	-	-	8
Тема 13. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади.	14	2	4	-	-	8
Тема 14. Судова влада та прокуратура в Україні.	10	2	2	-	-	6
Тема 15. Конституційний Суд України.	10	2	2	-	-	6
Тема 16. Територіальний устрій України.	8	2	-	-	-	8
Тема 17. Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні.	10	2	2	-	-	6
Разом за змістовим модулем 2	90	18	18	-	-	54
Усього годин	180	38	34	-	-	108

Модуль II.					
ІНДЗ	-	-	-	-	-
Усього годин					

1. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ЛЕКЦІЯ №1.

Тема: Конституційне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття та ознаки конституційного права України як галузі національного права.
2. Предмет і метод конституційного права.
3. Принципи конституційного права: загальні й спеціальні.
4. Конституційне право як юридична наука та навчальна дисципліна.

ЛЕКЦІЯ №2.

Тема: Система і джерела конституційного права (2 год.)

ПЛАН

1. Система конституційного права України:
 - 1.1. Конституційно-правові норми: поняття, загальні й спеціальні ознаки, особливості структури.
 - 1.2. Інститути конституційного права.
2. Джерела конституційного права: поняття, ознаки, види.

ЛЕКЦІЯ №3.

Тема: Конституція як Основний Закон держави (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття й основні властивості Конституції України.
2. Історія Конституції України 1996 р.
3. Класифікація, форма і структура Конституції України.
4. Функції, реалізація та тлумачення Конституції України.

ЛЕКЦІЯ №4.

Тема: Конституційно-правові відносини та конституційно-правова відповідальність (2 год.)

ПЛАН

1. Конституційно-правові відносини: поняття, суб'єкти, об'єкти, юридичні факти в конституційному праві.

2. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості, суб'єкти, об'єкти, підстави притягнення та санкції.

ЛЕКЦІЯ №5.

***Тема: Основи конституційного ладу України
(2 год.)***

ПЛАН

1. Поняття та сутність конституційного ладу України.
2. Засади та принципи конституційного ладу України.
3. Конституційні ознаки Української держави.

ЛЕКЦІЯ №6-7.

***Тема: Конституційно-правовий статус
людини і громадянин в Україні (4 год.)***

ПЛАН

1. Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права.
2. Громадянство України: поняття та політико-правові принципи.
3. Підстави (способи) набуття громадянства України.

ЛЕКЦІЯ №8.

***Тема: Конституційні права, свободи та обов'язки
людини і громадянина України (2 год.)***

ПЛАН

1. Класифікація та система прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
2. Конституційні обов'язки людини й громадянина України.
3. Система гарантій прав, свобод та обов'язків.

ЛЕКЦІЯ №9-10.

Тема: Форми безпосередньої демократії (4 год.)

ПЛАН

1. Теоретичні основи народовладдя.
2. Вибори: поняття та основні принципи.
3. Вибірчий процес: поняття та стадії. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів.
4. Референдум: поняття та види.
5. Правова регламентація порядку організації та проведення референдумів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ЛЕКЦІЯ №11.

Тема: Теоретичні основи організації та здійснення державної влади (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття, ознаки та види державних органів в Україні.
2. Принципи організації й діяльності державних органів.
3. Конституційна система державних органів в Україні.

ЛЕКЦІЯ №12-13.

Тема: Конституційно-правовий статус законодавчої влади в Україні (4 год.)

ПЛАН

1. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади.
2. Функції та повноваження Верховної Ради України.
3. Основні форми діяльності Верховної Ради України.
4. Поняття конституційно-правового статусу народного депутата України.
5. Особливості правового статусу депутата Верховної Ради АРК та депутатів місцевих рад.
6. Форми діяльності, права та обов'язки народного депутата України.

ЛЕКЦІЯ №14.

Тема: Конституційно-правовий статус Президента України (2 год.)

ПЛАН

1. Загальна характеристика інституту президента як Глави держави.
2. Порядок обрання Президента України.
3. Функції та повноваження Президента України.

ЛЕКЦІЯ №15.

Тема: Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття виконавчої влади і система її органів.
2. Місце і роль Кабінету Міністрів України у системі органів виконавчої влади, його склад, функції та повноваження.
3. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

ЛЕКЦІЯ №16.

Тема: Судова влада та прокуратура в Україні (2 год.)

ПЛАН

1. Принципи побудови та функціонування судової системи України.
2. Верховний Суд України: порядок формування, структура, компетенції та організація діяльності.
3. Система і структура прокуратури.
4. Функції і повноваження прокуратури.

ЛЕКЦІЯ №17.

Тема: Конституційний Суд України (2 год.)

ПЛАН

1. Конституційний Суд — єдиний орган конституційної юрисдикції.
2. Порядок формування і склад Конституційного Суду України.
3. Функції та повноваження Конституційного Суду.

ЛЕКЦІЯ №18.

Тема: Територіальний устрій України (2 год.)

ПЛАН

1. Форма територіального устрою України.
2. Принципи адміністративно-територіального устрою України.
3. Система адміністративно-територіального устрою України.

ЛЕКЦІЯ №19.

Тема: Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття та принципи місцевого самоврядування.
2. Територіальна основа і система місцевого самоврядування в Україні.
3. Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування.

6. ТЕМИ І ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Семінарське заняття №1.

Тема: Конституційне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття та ознаки конституційного права України як галузі національного права.
2. Предмет, метод конституційного права.
3. Принципи та функції конституційного права.
4. Конституційне право як юридична наука та навчальна дисципліна.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
3. Грабыльников А. В. Конституционное право Украины как отрасль права и наука: учеб. пособ. / А. В. Грабыльников. — Днепрпетровск, 1999.
4. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
5. Курс конституционного права Украины / под ред. М. А. Баймуратова, А.В.Батанова. - Х.: Одиссей, 2008. - Т. 1. Общая часть : Основы теории конституционного права.
6. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підруч. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. — К.: КНТ, Ліра-К, 2011.
7. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
8. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
9. Проблеми розвитку конституційного законодавства в Україні: зб. висновків Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанської Комісії); пер. з англ. / за заг. ред. акад. НАН України В. М. Литвина. — К.: Парламентське вид-во, 2010.
10. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. - К.: Юрінком Інтер, 2011.
11. Скрипнюк О. Методологічні проблеми теорії конституційного права // Право України. 2013. - № 5. – С. 253-261.

12. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

13. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

14. Шемшученко Ю. Наука конституційного права: сучасний етап та тенденції розвитку / Ю. Шемшученко, О. Скрипнюк // Право України. - 2010. - № 1.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід визначити поняття конституційного права та зосередити увагу на його загальних та спеціальних ознаках.

Висвітлюючи друге питання слід з'ясувати, які суспільні відносини, складають предмет конституційного права України. Проаналізувати різні наукові підходи до визначення предмета даної галузі. Необхідно з'ясувати, за допомогою яких прийомів і засобів забезпечується отримання достовірної інформації в науці конституційного права. Доцільно проаналізувати роль і значення для науки конституційного права таких методів, як: системний, соціологічний, кількісного та якісного аналізу, порівняльний, історичний, формально-логічний тощо.

У третьому питанні необхідно розкрити принципи конституційного права, що відображають сутність, зміст та завдання цієї галузі права. Проаналізувати загальні та спеціальні принципи. Розкрити основні напрямки впливу науки конституційного права на розвиток суспільних відносин та інших наук, тобто визначити функції науки конституційного права. Необхідно охарактеризувати такі функції, як: ідеологічна, методологічна, політична, прогностична, комунікативна, інтегративна (системоутворююча), прикладна.

Розкриваючи четверте питання доцільно зауважити, що конституційне право України як провідна галузь національного права знаходить своє логічне продовження у науці та освіті. Наука конституційного права являє собою систему ідей, теорій, концепцій про конституційне право як галузі національного права України. Необхідно проаналізувати предмет, метод науки конституційного права, розкрити особливості становлення даної науки та згадати провідних вітчизняних вчених-конституціоналістів.

Характеризуючи конституційне право як навчальну дисципліну, слід виходити з того, що вона являє собою систему знань, одержаних наукою конституційного права і практикою його створення й реалізації. Слід сформулювати мету та завдання вивчення цієї дисципліни, проаналізувати її програму.

Семінарське заняття №2.

Тема: Система і джерела конституційного права (2 год.)

ПЛАН

1. Система конституційного права України:
2. Конституційно-правові норми: поняття, загальні й спеціальні ознаки, особливості структури.
3. Інститути конституційного права.
4. Джерела конституційного права: поняття та ознаки.
5. Види джерел конституційного права.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
3. Васильченко О. П. Джерела конституційного права : навч. посіб. / О. П. Васильченко. — К.: Реферат, 2010.
4. Джерела конституційного права України : монографія / за ред. акад. Ю. С. Шемшученка та О. І. Ющика. — К.: Наук. думка, 2010.
5. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
6. Повалева М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. - 2000. - №5.
7. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види, система // Право України. - 2002. - №11.
8. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілкі. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
9. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
10. Синькевич О. Щодо особливостей норм конституційного права України// Право України – 2002. - №11. – С.15-18.
11. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.
12. Федоренко В. Л. Загальна і особлива частини як основні складові системи національного конституційного права / В. Л. Федоренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2006. — № 10.
13. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
14. Юзьков Л.П. Конституційні закони: утвердження концепції і становлення практики // Радянське право. - 1991. - №5.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід розкрити поняття системи конституційного права України, наголосити, що її основними складовими є конституційно-правові норми та інститути. Слід наголосити на інших структурних елементах, які також можна виділити у системі конституційного права, зокрема: публічне і приватне право, суб'єктивне і об'єктивне право, матеріальне і процесуальне право, загальна та особлива частина.

У наступному питанні необхідно визначити поняття конституційно-правової норми. З'ясування особливостей її структури та зробити класифікацію за різними критеріями.

Третє питання передбачає визначення поняття «конституційно-правовий інститут». Далі слід розкрити особливості інститутів конституційного права, охарактеризувати надінститути і підінститути, галузеві й міжгалузеві інститути. Зосередити увагу на підставах перетворення основних інститутів конституційного права у підгалузі конституційного права.

У четвертому питанні необхідно дати визначення джерела права, охарактеризувати специфічні ознаки та зміст джерел конституційного права.

Останнє питання передбачає перелік видів джерел конституційного права (конституційні закони, рішення Конституційного Суду України, рішення всеукраїнського референдуму та ін.) та їхню загальну характеристику. Навести приклади кожного виду джерела.

Семінарське заняття №3.

Тема: Конституція як Основний Закон держави (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття й основні властивості Конституції України.
2. Історія Конституції України 1996 р.
3. Класифікація, форма і структура Конституції України.
4. Функції, реалізація та тлумачення Конституції України.
5. Правова охорона Конституції.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
3. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
4. Конституція України : наук.-практ. коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін [та ін.]. - Х.: Право, К.: Ін Юре, 2003.
5. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм : моногра-

фія / А. Р. Крусян. - К.: Юрінком Інтер, 2010.

6. Кутафін О. Е. Російський конституціоналізм / О. Е. Кутафій - М., 2008.

7. Лунь З.І. Правова охорона Конституції України : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / З.І. Лунь. — К., 2003.

8. Оніщенко О. В. Конституція України як основне джерело конституційного права України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. В. Оніщенко. - К., 2005.

9. Повалева М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. - 2000. - №5.

10. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види, система // Право України. - 2002. - №11.

11. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілкі. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

12. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілкі. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

13. Савенко М. Функція правової охорони Конституції України // Право України. - 2001. - №9. - С.6-8.

14. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституцій: монографія / М. В. Савчин. - Ужгород : Ліра, 2009.

15. Селіванов П., Євграфов П. Конституційна скарга громадян в реаліях сучасності // Право України. - 2003. - №4. - С.80-85.

16. Слюсаренко А. Г. Історія української конституції / А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. - К.: Знання, 1993.

17. Тесленко М. В. Правовая охрана Конституции Украины / М. В. Тес-ленко. - М., 2009.

18. Тесленко М. Умови ефективності правової охорони конституції // Право України. – 2005. - №6. – С. 21-24.

19. Тодика Ю. Конституція як соціальна цінність // Право України. - 2002. - №12.

20. Томенко М. В. Історія української Конституції: навч. посіб./ М. В. Томенко. - К.: Освіта, 2009.

21. Шаповал В. Основний Закон України у світовому конституційному вимірі // Право України. - 2002. - №6.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід розкрити поняття Конституції, проаналізувати історію терміну «конституція». Охарактеризувати погляди щодо тлумачення поняття «конституції» представниками різних правових шкіл.

Розкриваючи перше питання, слід звернути увагу на юридичні ознаки Конституції, на її властивості як юридичного документа найвищої

сили. Доцільним є визначення ознак сучасних конституцій демократичних держав світу та з'ясування того, чи притаманні такі ж ознаки Конституції України.

У другому питанні слід проаналізувати історичний шлях становлення та розвитку чинної Конституції України 1996 р. Розглянути основні умовні періоди історії розробки, прийняття, реалізації Конституції та внесення до неї змін.

Третє питання семінару передбачає висвітлення основних критеріїв, на підставі яких прийнято класифікувати конституції. Проаналізувати вид Конституції України за означеними критеріями. Визначити форму та структуру Конституції України.

У четвертому питанні необхідно проаналізувати основні напрямки та види впливу Конституції на суспільні відносини, тобто функції. Розкриваючи питання реалізації Конституції, слід говорити про реалізацію конституційно-правових норм, реалізацію конституційно-правових інститутів та реалізацію Конституції у цілому. Проаналізувати форми реалізації Конституції, зокрема: виконання, дотримання, використання та застосування конституції. Розкрити поняття тлумачення норм конституційного права, визначити та проаналізувати види тлумачення (офіційне та неофіційне).

В останньому питанні слід дати визначення правової охорони Конституції у вузькому й широкому розуміннях, визначити форми правової охорони конституції, органи та їх повноваження, що забезпечують таку охорону.

Семінарське заняття №4.

Тема: Конституційно-правові відносини та конституційно-правова відповідальність (2 год.)

ПЛАН

1. Конституційно-правові відносини: поняття, особливості та склад.
2. Суб'єкти конституційно-правових відносин.
3. Об'єкти конституційно-правових відносин.
4. Юридичні факти в конституційному праві.
5. Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки та види.
6. Склад конституційного правопорушення (делікту): об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Особливості конституційно-правових санкцій.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.

2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
3. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
4. Погорілко В. Суб'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види / В. Погорілко, В. Федоренко // Право України. — 2002. - № 10.
5. Погорілко В., Федоренко В. Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки та види // Право України. – 2004. - №2. – С. 9-15.
6. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
7. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
8. Федоренко В. Конституційні правовідносини, система конституційного права та система конституційного законодавства України: діалектика взаємозв'язків / В. Федоренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2008. - № 9.
9. Червяцова А. «Позитивний» аспект конституційної відповідальності: визначення змісту / А. Червяцова // Право України. - 2000. - № 12.
10. Шаповал В. Суб'єкти конституційного права України: постановка проблеми теоретичного визначення // Право України. - 2000. - №18.

Методичні рекомендації

Для розкриття першого питання, необхідно визначити поняття та склад конституційно-правових відносин. Слід з'ясувати особливості конституційно-правових відносин як предмета правового регулювання конституційного права, акцентувавши увагу на їхньому неоднорідному характері, оскільки вони є не лише правовими, але й політичними. Доцільно також визначити блоки суспільних відносин, що складають предмет правового регулювання конституційного права.

У другому питанні слід розкрити поняття, види та особливості суб'єктів конституційно-правових відносин. Дати коротку характеристику основних суб'єктів.

Третє питання передбачає аналіз об'єктів конституційно-правових відносин. Доцільно навести класифікацію об'єктів за різними критеріями, зокрема за основними інститутами конституційного права, за сферами конституційного ладу.

У четвертому питанні необхідно охарактеризувати юридичні факти як структурний елемент конституційно-правових відносин, який дозволяє прослідкувати причинно-наслідкову сутність цих відносин. Визначити поняття та класифікацію юридичних фактів.

При розгляді п'ятого питання необхідно визначити поняття конституційно-правової відповідальності й перелічити її загальні та специфічні ознаки. Слід обґрунтувати, чому конституційно-правова відповідальність має не лише юридичний, але й політичний характер. Розкрити види конституційно-правової відповідальності (позитивна та ретроспективна).

В останньому питанні необхідно розкрити підставу ретроспективної конституційно-правової відповідальності, тобто склад конституційного правопорушення (делікту). Проаналізувати особливості об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони складу конституційного правопорушення. З'ясувати особливості конституційно-правових санкцій.

Семінарське заняття №5.

Тема: Основи конституційного ладу України (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття, сутність та ознаки конституційного ладу України.
2. Поняття та принципи державного ладу України.
3. Механізм та функції держави. Конституційні ознаки Української держави.
4. Поняття, принципи та система суспільного ладу України.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Декларація про державний суверенітет України, 16 липня 1990 р.
3. Акт проголошення незалежності України, 24 серпня 1991 р.
4. Веніславський Ф. Конституційний лад та суспільний ідеал: до питання про базові цінності конституційного ладу України / Ф. Веніславський // Право України. - 2010. - № 2.
5. Веніславський Ф. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу / Ф. Веніславський // Вісник Конституційного Суду України. - 2010. - № 2.
6. Колодій А. М. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови / А. М. Колодій // Право України. - 2010. - №7.
7. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
8. Курс конституционного права Украины. Том 2. Конституционный строй Украины : учебник / под ред. М.А. Баймуратова и А.В. Батанова. – Одесса : Феникс, 2012. – 800 с. – (Серия «Энциклопедия современного конституционализма»).
9. Лотюк О. Розуміння громадянського суспільства у контексті предмета конституційного регулювання // Право України. – 2013. – №6. –

C.228-234.

10. Любченко П. М. Конституційні засади становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні / П. М. Любченко // Правове регулювання економіки : зб. наук, праць. — К.: Київ. нац. економ. ун-т, 2006. - №6.

11. Магновський І. Правові аспекти розвитку соціальної держави в Україні: на шляху євроінтеграції / І. Магновський // Право України. — 2006. - № 8.

12. Мілова Т.М. Культурний (духовний) вимір основ конституційного ладу України // Право та управління. – 2011. – № 2. – С.246–254.

13. Погорілко В., Федоренко В. Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки та види // Право України. – 2004. - №2. – С. 9-15.

14. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілкі. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

15. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілкі. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

16. Потьомкін А. О. Забезпечення стабільності конституційного ладу України в конституційному правосудді / А. О. Потьомкін // 36. наук, праць «Держава і право». Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2009. -Вин. 43 «Юридичні і політичні науки».

17. Савчин М. В. Конституційний лад України та економічний конституціоналізм / М. В. Савчин // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. - 2010. - № 4.

18. Свірський Б. Духовні (ідеологічні) основи конституційного ладу України / Б. Свірський // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2010. - № 3.

19. Скрипник В. Політико-правові принципи організації та функціонування державної влади в Україні // Право України. – 2002. – №5.

20. Тацій В. Конституційний лад України: проблеми удосконалення / В. Тацій // Вісник прокуратури. - 2007. - № 7.

21. Шатіло В. Політико-правові чинники інституціоналізації поділу державної влади в Україні // Право України. – 2002. – №5.

22. Якубенко О. Принципи соціальної держави // Право України. – 2002. – №6. – С.33-38.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід розкрити поняття та сутність конституційного ладу в Україні. Розкрити основні ознаки конституційного ладу України та проаналізувати його складові елементи.

Друге питання передбачає розкриття поняття державного ладу України. Слід з'ясувати, як співвідносяться поняття «конституційний» та

«державний» лад. Охарактеризувати основні принципи державного ладу з обов'язковим посилання на відповідні статті Основного Закону.

У третьому питанні слід розкрити поняття та структуру механізму держави, проаналізувати основні функції держави. Крім того, характеризуйте Українську державу за формою державного устрою, за формою правління та за формою політико-правового режиму.

В останньому питанні необхідно висвітлити поняття, принципи та систему суспільного ладу України.

Семінарське заняття №6.

Тема: Конституційно-правовий статус людини і громадянин в Україні (4 год.)

ПЛАН

1. Поняття, структура, види та принципи правового статусу людини і громадянина.
2. Поняття громадянства і належність до громадянства України.
3. Принципи громадянства.
4. Підстави (способи) набуття та припинення громадянства України.
5. Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства.
6. Конституційно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Джерела та література

1. Загальна декларація прав людини, 10 грудня 1948р.
2. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р.
5. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
6. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 р.
7. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р.
8. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011.
9. Герасименко Є. С. Визначення біженців. Критерії виключення/ Є. С. Герасименко// Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2009. -№ 4-5.
10. Гончаренко О. Законодавство України про біженців — реальні проблеми та шляхи їх подолання / О. Гончаренко // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 12.
11. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С.

Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

12. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – С. 96-116.

13. Мілова Т.М. Конституційний принцип рівності як гарантія забезпечення прав та свобод людини і громадянина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Випуск 21. – Частина 1. – Том 1. – С. 145-147.

14. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

15. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

16. Права громадян України.—Київ: «Сірін», 1997.— 180с.

17. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи/ Упоряд. Ю.К. Качуренко.—2-е вид.—Київ: Юрінформ, 1992.— 200с.

18. Толкачова І. Значення принципів громадянства України для реалізації прав та свобод людини і громадянина / І. Толкачова // Право України. - 2010. - № 12.

19. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

20. Хараджа О. О. Історія становлення принципу єдиного громадянства в Україні / О. О. Хараджа// 36. наук, праць «Держава і право» ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2010. - Вип. 50 «Юридичні і політичні науки».

21. Чехович С. Б. Подвійне (множинне) громадянство: стан і проблеми нормативно-правового регулювання / С. Б. Чехович // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2008. - № 9.

22. Чомахашвілі О. Інститут подвійного громадянства / О. Чомахашвілі // Юридичний журнал. - 2007. - № 3.

23. Яковюк І. В. Громадянство ЄС: поняття і співвідношення з національним громадянством / І. В. Яковюк // Проблеми законності. - 2010. - Вип. 107.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід визначити поняття, структуру, види та принципи правового статусу людини і громадянина.

У другому питанні навести визначення поняття громадянства України та його змісту. Проаналізувати основні підходи до значення терміну «громадянство» у сучасній наці конституційного права. Зазначити, які основні міжнародно-правові акти з питань громадянства чинні в Україні.

Третє питання передбачає розкриття основних принципів громадянства та подальший їх аналіз. Розкриваючи політико-правові принципи українського громадянства, особливу увагу акцентувати на принципі єдиного громадянства.

Наступне питання передбачає розкриття підстав і форм набуття й припинення громадянства України. Ці питання слід розкривати, користуючись чинним законодавством, зокрема, Законом України «Про громадянство України».

Характеризуючи підстави набуття громадянства України, слід звернути увагу на такі з них, як: за народженням, за територіальним походженням, у результаті прийняття до громадянства України, поновлення у громадянстві, а також набуття громадянства за підставами, що передбачені міжнародними договорами та у разі територіальних змін - оптація. Серед способів припинення громадянства України необхідно розрізнати вихід з громадянства та втрату громадянства. Необхідно перелічити підстави втрати українського громадянства.

П'яте питання присвячене розкриттю конституційно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства відповідно до положень Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р.

У шостому питанні необхідно спираючись на чинне законодавство України, зокрема Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», проаналізувати поняття «біженець», «особа, яка потребує додаткового захисту», «особа, яка потребує тимчасового захисту». Порядок надання статусу біженця, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Права та обов'язки означених осіб.

Семінарське заняття №7.

Тема: Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття та класифікація прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
2. Окремі групи прав та свобод людини і громадянина.
 - 2.1. Громадянські (особисті) права та свободи.
 - 2.2. Політичні права та свободи.
 - 2.3. Економічні права та свободи.
 - 2.4. Соціальні права та свободи.
 - 2.5. Культурні (духовні) права та свободи.
3. Конституційні обов'язки людини й громадянина в Україні.
4. Гарантії прав, свобод та обов'язків людини й громадянина в Україні.

Джерела та література

1. Загальна декларація прав людини, 10 грудня 1948р.
2. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р.
3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.
5. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 21 грудня 1965 р.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р.
8. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
9. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р.
10. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р.
11. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р.
12. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р.
13. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 р.
14. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р.
15. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 06.04.2000 р.
16. Закон України «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 р.
17. Аль-Сулайбі Муса. Юридична природа міжнародних стандартів прав людини // Право України. – 2000. – №9. – С.116-119.
18. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
19. Головистикова А. Н. Права человека : учеб. / А. Н. Головистикова, Л. Ю. Грудцына. — М.: Эксмо, 2008.
20. Доповіді та Спеціальні доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http : //www.ombudsman.kiev.ua](http://www.ombudsman.kiev.ua).
21. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини й громадянина в Україні: монографія / Т. М. Заворотченко. – Д.: Вид-во Дніпропетровського нац. ун-ту, 2007.
22. Карпачова Н. І. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні / Н. І. Карпачова, Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук, В. Ф. Сіренко, В. С. Журавський. — К.: Юридична думка, 2007.
23. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод

- людини та проблеми їх реалізації в Україні / Н. Карпачова // *Право України*. – 2009. – №4. – С. 4–21.
24. Кафарський В. І. Конституційно-правові засади фінансування політичних партій / В. І. Кафарський. — К.: Центр учбової літератури, 2009.
25. Кафарський В. І. Політичні партії в Україні: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: монографія / В. І. Кафарський. — К.: Логос, 2008.
26. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підруч. для студ. ВНЗ та працівників місцевого самоврядування / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. — К.: Правова єдність, Всеукраїнська асоціація видавців, 2008.
27. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
28. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. — К.: Юридична думка, 2008.
29. Оніщенко Н. Захист прав і свобод людини в Україні / Н. М. Оніщенко // *Право України*. – 2009. – №4. – С. 47–54.
30. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
31. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
32. Полховська І. К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 „Конституційне право” / І. К. Полховська. – Харків, 2007. – 18 с.
33. Права громадян України.—Київ: «Сірін», 1997.— 180с.
34. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи/ Упоряд. Ю.К. Качуренко. - 2-е вид. - Київ: Юрінформ, 1992. - 200с.
35. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні : Монографія [кол. авторів; за ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука за ред. В. В. Копейчикова]. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 424 с.
36. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. – К.; Атіка, 2004. – 464 с.
37. Скомороха А. Права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування та конституційне правосуддя // *Право України*. – 2002. – №6. – С.3-9.
38. Словська І. Механізм захисту прав людини – основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму // *Право України*. -

2001. – №9. – С.15-17.

39. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

40. Шаповал Т. Основні права і свободи в механізмі конституційного регулювання / Т. Шаповал // Юридична Україна. – 2010. – №10. – С. 53–57.

Методичні рекомендації

У першому питанні необхідно розкрити поняття та зміст системи конституційних прав і свобод людини й громадянина, слід дати визначення понять «права», «свободи», «обов'язки», а також визначити й охарактеризувати їх види та перелічити групи прав, що складають цю систему. Студент повинен також знати які права, закріплені в Конституції, до якої групи прав відносяться, якими конкретними статтями Основного Закону вони декларуються.

Розкриваючи друге питання, слід виходити з того, що насамперед права людини прийнято класифікувати за змістом (характером) людських потреб, а саме на: громадянські (особисті), політичні, економічні, соціальні і культурні.

Громадянські (особисті) права є основою правового статусу особу і можуть бути реалізованими лише індивідуально. До них, зокрема, відносяться право на життя, право на повагу до гідності, право на свободу та особисту недоторканність тощо.

Політичними є права, які належать людині як члену політичного співтовариства, коли вона виступає, насамперед, як громадянин держави. Слід пам'ятати, що такі права належать, переважно, громадянам України, можуть реалізуватися як індивідуально, так і колективно. До таких прав належить право брати участь в управлінні державними справами, право на звернення тощо.

У наступних підпунктах слід охарактеризувати економічні, соціальні та культурні (духовні) прав і свобод людини та громадянина України. Доцільним є звернення до змісту нормативно-правових актів, які розвивають та деталізують положення Конституції України щодо основних прав і свобод людини та громадянина.

Третє питання передбачає аналіз поняття та видів конституційних обов'язків людини і громадянина в Україні. Зокрема, слід розкрити три групи обов'язків за критерієм суб'єкта, на якого вони покладаються: обов'язки будь-якої людини, яка перебуває на території України; обов'язки громадян України і обов'язки іноземців та осіб без громадянства.

Останнє питання передбачає розкриття поняття, системи та видів гарантій прав, свобод та обов'язків людини й громадянина в Україні. Особливу увагу доцільно приділити саме правовим (юридичним) гарантіям.

Семінарське заняття №8.

Тема: Форми безпосередньої демократії (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття, функції та види виборів.
2. Поняття та принципи виборчого права.
3. Поняття та види виборчих систем.
4. Виборчий процес: поняття та етапи.
5. Референдум: поняття та види.
6. Правова регламентація порядку організації та проведення всеукраїнського референдуму.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 р.
3. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 р.
4. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р.
5. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р.
6. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р.
8. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 р.
9. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 р.
10. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р.
11. Балабан Р.В. Теорія виборчої системи. – К.: Либідь, 2007. – 112 с.
12. Виборче законодавство України: стан, шляхи та перспективи вдосконалення. — К., 2011.
13. Загальна теорія держави і права / За редакцією М.В. Цвік, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Харків: Право, 2002.
14. Збірник рішень судів за результатами розгляду справ за позовами суб'єктів виборчого процесу на виборах Президента України 2010 року / редкол.: В. М. Шаповал та ін. — К.: Фенікс, 2010.
15. Конончук С. Г. Непрямі вибори в європейських демократіях / С. Г. Конончук. — К.: Агентство «Україна», 2010.
16. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

17. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодици, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – С. 96-116.
18. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності України. – К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2001. – 356 с.
19. Марцеляк О. Конституційні засади виборчого права України (загальнотеоретична характеристика) // Право України. – 2013. - №5. – С. 38-45.
20. Німченко В. Референдум як форма народовладдя потребує конституційного врегулювання // Право України. – 2013. - №6. С. 235-241.
21. Онішук М. В. Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики : монографія / М. В. Онішук. — К.: Вид-во Європейського університету, 2009.
22. Погорілко В. Ф. Референдне право України : навч. посіб. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. — К.: Ліра-К, 2006.
23. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
24. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
25. Співак В.І. Правова культура виборів в Україні: теорія і практика: Монографія / За заг. ред. Ю.С.Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 156 с.
26. Ставнійчук М. Вибори як ключовий інститут демократичного конституційного ладу сучасної України // Право України. – 2013. - №5. – С. 18-29.
27. Стецюк П. Вибори у механізмі функціонування конституційної держави // Право України. – 2013. - №5. С. 30-37.
28. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
29. Янчук А. О. Теоретичні засади референдумного процесу в Україні : монографія / А. О. Янчук. — К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2010.

Методичні рекомендації

У першому питанні необхідно розкрити значення поняття «вибори», проаналізувати соціальні функції виборів та класифікувати вибори за різними критеріями (за територіальною ознакою, за способом волевиявлення виборців, за об'єктом, за часом проведення тощо). Доцільно буде проаналізувати інститути відзиву, який є протилежністю виборам.

Наступне питання передбачає розкриття поняття виборчого права у

двох значеннях – об'єктивному та суб'єктивному. Проаналізувати поділ суб'єктивного виборчого права на активне і пасивне, розкрити їх зміст. Особливу увагу слід приділити принципам виборчого права,

У третьому питанні слід дати визначення поняття виборчої системи, охарактеризувати види виборчих систем, які існують у світі Акцентувати увагу на особливостях виборчої системи України.

Четверте питання передбачає розгляд порядку організації та проведення виборів, відповідно до чинного законодавства України.

У п'ятому питанні слід розкрити поняття референдуму та визначити його види відповідно до різних критеріїв класифікації, зокрема: за предметом, за правовою силою рішень, за підставами проведення, за суб'єктами ініціювання, за територією проведення, за часом проведення, за формулою референдуму.

У третьому питанні визначить відповідальність за порушення виборчого законодавства, зокрема, цивільно-правову, адміністративно-правову та кримінально-правову.

Останнє питання передбачає розгляд правової регламентації порядку організації та проведення всеукраїнського референдуму на підставі Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 р.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Семінарське заняття №9-10.

Тема: Конституційно-правовий статус законодавчої влади в Україні (4 год.)

ПЛАН

1. Конституційно-правовий статус парламенту України – Верховної Ради України.
2. Склад і структура Верховної Ради України.
3. Функції та повноваження Верховної Ради України.
4. Основні форми діяльності Верховної Ради України.
5. Законодавчий процес в Україні.
6. Конституційно-правовий статус народного депутата України.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р.
3. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 р.
4. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р.
5. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р.

6. Закон України «Про Рахункову палату» від 11.07.1996 р.
7. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р.
8. Закон України «Про статус народного депутата України» в редакції від 22.03.2001 р.
9. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р.
10. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.
11. Постанова Верховної Ради України «Про структуру апарату Верховної Ради України» від 20.04.2000 р.
12. Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затверджене Постановою Верховної Ради України від 13.10.1995 р.
13. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р.
14. Антошук Л. Д. Законотворчість: організація апарату парламентів. Світовий досвід / Програма сприяння Парламенту України. — К.: Заповіт, 2007.
15. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. — Київ: Центр навчальної літератури, 2003. — 210 с.
16. Георгіца А. З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії і практики / А. З. Георгіца. - Чернівці: Рута, 1998.
17. Григоров Н. Г. Конституційно-правовий статус народного депутата України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 / Н. Г. Григоров. - К., 2004.
18. Законодавчий процес і парламентська законодавча процедура в Україні (проблеми якості, рекомендації щодо вдосконалення в контексті європейської практики) : монографія / О. В. Скрипнюк, М. О. Теплюк, О. І. Ющик. - К.: Атіка-Н, 2010.
19. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. — К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. — 243 с.
20. Майданник О. Контрольна функція парламенту: сутність, зміст, призначення // Право України. — 2013. - № 5. — С. 280-286.
21. Олуйко В.М. Парламентське право України: проблеми теорії та практики. - К.: Юрінком Інтер, 2004. — 216 с.
22. Парламентське право України : навч. посіб. / кол. авт.; за ред. О. Н. Ярмиша. — Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007.
23. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. — Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілкі. — К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. — 544 с.
24. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілкі. — К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. — 344 с.

25. Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус парламентського більшіства (коаліції) і парламентської опозиції в Україні / О. В. Совгіря // Государство и право. - 2011. - № 5.

26. Совгіря О. В. Конституційно-процесуальне право України : навч. посіб. / О. В. Совгіря. - К.: Юрінком Інтер, 2010.

27. Совгіря О. В. Парламентські дебати в Україні: проблеми правового регулювання та перспективи імплементації світового досвіду / О. В. Совгіря, І. С. Пономаренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. -2009. - № 12.

28. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

29. Фрицький Ю. Парламент України — Верховна Рада та його роль у реалізації законодавчої влади / Ю. Фрицький // Право України. - 2007. — №7.

30. Шляхтун П. П. Парламентаризм : словник-довідник / П. П. Шляхтун. — К.: Парламентське вид-во, 2003.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід визначити місце і роль Верховної Ради в механізмі державної влади в Україні. Вкажіть ознаки Верховної Ради, зокрема, її єдність (винятковість, універсальність), загальнонаціональний характер тощо. Необхідно пояснити, чому Верховна Рада України є однопалатним парламентом. Як її будова пов'язується з особливостями адміністративно-територіального устрою України? Проаналізувати недоліки однопалатного парламенту.

Друге питання передбачає аналіз складу та структури парламенту України. Розкрити поняття депутатська (парламентська) фракція і депутатська група, комітети Верховної Ради України, міжфракційне депутатське об'єднання, тимчасові спеціальні комісії, тимчасові слідчі комісії тощо.

При розгляді наступного питання слід виходити з того, що функції парламенту - це основні напрямки його діяльності в різних сферах державного та суспільного життя. Проаналізувати представницьку, законодавчу, установчу, контролюючу та інші функції Верховної Ради України. Висвітлити повноваження Верховної Ради України, якими вона наділяється для виконання своїх функцій. Слід визначити повноваження парламенту у сферах державного будівництва, зовнішньої політики, оборони і державної безпеки, охорони прав і свобод людини і громадянина, в економічній сфері тощо.

Розглядаючи четверте питання, слід виходити з того, що порядок роботи органів парламенту України та його посадових осіб визначається Конституцією і Законом України «Про Регламент Верховної Ради України». Проаналізувати такі організаційно-правові форми роботи парламенту як сесії і пленарні засідання. Сесія Верховної Ради України –

це основна організаційно-правова форма її діяльності. Охарактеризуйте види сесій, особливості підготовки першої сесії, процес формування порядку денного та процедуру голосування депутатами.

У п'ятому питанні необхідно проаналізувати законодавчий процес в Україні як вид парламентських процедур. Розкрити поняття, види та стадії законодавчої процедури; суб'єктів, що мають право законодавчої ініціативи; зміст трьох читань законопроекту; особливості прийняття, підписання та оприлюднення закону.

Шосте питання присвячене конституційно-правовому статусу народного депутата України. На підставі чинного законодавства України слід охарактеризувати форми діяльності, права та обов'язки народного депутата України. Особливу увагу слід звернути на такі форми роботи депутата як: депутатський запит та депутатське звернення. Розкрити порядок та підстави дострокового припинення повноважень народного депутата. Проаналізувати гарантії діяльності народного депутата, а також підстави, умови та форми відповідальності парламентарів.

Останнє питання передбачає аналіз поняття, місця і ролі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в системі органів державної влади. Слід проаналізувати повноваження, а також права й обов'язки Уповноваженого як невід'ємний елемент його конституційно-правового статусу. Охарактеризуйте акти Уповноваженого як форму реагування на факти порушень прав і свобод людини й громадянина, зокрема, конституційне подання Уповноваженого Верховної Ради України.

Семінарське заняття №11-12.
Тема: Конституційно-правовий статус
Президента України (4 год.)

ПЛАН

1. Загальна характеристика інституту президента як Глави держави.
2. Становлення інституту президента в Україні.
3. Порядок обрання Президента України.
4. Функції та повноваження Президента України.
5. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 р.
3. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 р.

4. Закон України «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим» від 02.03.2000 р.
5. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05.03.1998 р.
6. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.
7. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
8. Бурчак Ф. Г. Президент України / Ф. Г. Бурчак. - К.: Ін Юре, 1997.
9. Жук Н. А. Парламент, Президент, уряд: через взаємостимування до рівноваги : монографія / Н. А. Жук. — Х.: Харків юридичний, 2007.
10. Журавський В.С., Сergyгін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.
11. Зозуля О. І. Секретаріат Президента України: нормативно-правові засади організації та діяльності: монографія / О. І. Зозуля ; О. В. Марцеляк (ред.). - Х.: Харків юридичний, 2008.
12. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
13. Литвинов О. Інститут президента як невід'ємний елемент республіканської форми правління: конституційно-правова характеристика / О. Литвинов // Підприємництво, господарство і право. - 2011. - № 6
14. Плахотнюк Н. Г. Інститут президентства в Україні / Н. Г. Плахотнюк. - К.: Максимум, 2004.
15. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
16. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
17. Сахаров Н. А. Інститут президентства в современном мире / Н. А. Сахаров. - М.: Юрид. лит., 1994.
18. Сухонос В. Функції глави держави: поняття, зміст і класифікація / В. Сухонос // Вісник Конституційного Суду України. - 2009. - № 3.
19. Сушинський О. І. Президент України: статус та організація діяльності : навч. посіб. / О. І. Сушинський. - Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2004.
20. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід охарактеризувати конституційно-правовий статус Президента як глави держави. Необхідно визначити місце і роль Президента України в системі органів державної влади, пояснити

особливості його статусу як глави держави. Бажано розкрити особливості конституційно-правового статусу Президента в державах залежно від форми правління.

Друге питання передбачає історико-правовий аналіз становлення інституту президента в Україні. Проаналізувати основні етапи розвитку даного інституту за своєю назвою і статусом, зокрема Президент України: як найвища посадова особа в державі; як глава держави й глава виконавчої влади; як глава держави. Відповідь необхідно проілюструвати відповідними нормативно-правовими актами.

Наступне питання включає в себе розкриття процедури призначення і проведення виборів Президента України, з'ясування засад, на яких вони здійснюються. Необхідно розкрити сутність таких засад, як: вільне і пряме висування кандидатів у Президенти України, багатопартійність, гласність і відкритість, свобода агітації, рівні можливості для всіх кандидатів тощо. Висвітлити особливості основних етапів виборчого процесу відповідно до норм чинного законодавства України, зокрема: законів України «Про вибори Президента України» «Про Центральну виборчу комісію» тощо.

У четвертому питанні слід проаналізувати функції Президента України як основні напрямки впливу на суспільні та державні відносини. Це такі функції, як: забезпечення єдності державної влади, представництво держави, забезпечення державного суверенітету та національної безпеки України, забезпечення реалізації основних прав і свобод громадян, установа, нормотворча, кадрова, керівництво зовнішньополітичною діяльністю.

Функції глави держави забезпечуються відповідними повноваженнями, які можна деталізувати за різними сферами: законодавча, сфера національної безпеки й оборони держави, зовнішня політика, прийняття до громадянства й припинення українського громадянства. Необхідно охарактеризувати повноваження Президента України щодо представництва держави всередині країни і в міжнародних відносинах; призначення й оголошення виборів і референдумів; формування й функціонування органів державної влади; законодавчої влади; щодо вирішення кадрових питань тощо.

В останньому питанні слід розкрити підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Розкриваючи це питання, необхідно відстежити процедуру усунення Президента України з поста в порядку імпічменту, розкрити всі умови законності такої процедури. Визначте роль і значення різних державних органів у здійсненні такої процедури.

Семінарське заняття №13-14.
Тема: Конституційно-правовий статус
органів виконавчої влади (4 год.)

ПЛАН

1. Поняття органів виконавчої влади та їх система.
2. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
3. Конституційно-правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.
4. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 р.
3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р.
4. Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15.12.1999 р.
5. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р
6. Указ Президента України «Про Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України» від 12 березня 1996 р.
7. Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р..
8. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
9. Виконавча влада в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник. - К.: Вид-во УАДУ, 2002.
10. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. - К.: Ін Юре, 2002.
11. Дахова І. Поняття виконавчої влади та її місце в державному механізмі України (конституційний аспект) / І. Дахова // Право України. - 2002. - № 12.
12. Жук Н. А. Парламент, Президент, уряд: через взаємостимування до рівноваги : монографія / Н. А. Жук. - Х.: Харків юридичний, 2007.
13. Журавський В.С., Сergyin В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.
14. Коваленко А. А. Розвиток виконавчої влади в Україні на

сучасному етапі: теорія та практика : монографія / А. А. Коваленко. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002.

15. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодици, В.С. Журавського. — К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. — 243 с.

16. Павленко Р. М. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід. — К.: КМ Академія, 2002.

17. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. — Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілкі. — К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. — 544 с.

18. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілкі. — К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. — 344 с.

19. Совгіря О. В. Принципи відкритості, прозорості та гласності діяльності Уряду: визначення змісту і співвідношення понять / О. В. Совгіря // Публічне право. - 2011. - № 2.

20. Совгіря О. Визначення поняття «уряд» та класифікація урядів / О. Совгіря // Юридичний журнал. - 2010. - № 11.

21. Совгіря О. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади: перспективи вдосконалення змісту» / О. Совгіря // Юридичний вісник України. - 2011. - № 17.

22. Совгіря О. Правова природа Програми діяльності Уряду / О. Совгіря // Юридична Україна. - 2010. - № 9.

23. Совгіря О. Правова природа та види актів Кабінету Міністрів України / О. Совгіря // Юридична Україна. - 2011. - № 8.

24. Совгіря О. Процедура прийняття актів Уряду: конституційно-правові аспекти / О. Совгіря // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. - 2011. - Вип. 87.

25. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 512 с.

26. Чикурлій С. О. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади України : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / С.О. Чикурлій. - К., 2008.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає розкриття сутності поняття виконавчої влади, її ознак та системи її органів. Слід акцентувати увагу на підзаконному характері діяльності цих органів. Систему органів виконавчої влади слід характеризувати за відповідними рівнями: вищий, центральний, місцевий.

Друге питання передбачає характеристику Кабінету Міністрів України як вищого органу у системі органів виконавчої влади, відповідно до положень Конституції України та Закону України «Про Кабінет Міністрів України». Студентам необхідно визначити його посадовий склад, функції та повноваження, охарактеризувати акти Кабінету

Міністрів України, які він видає у межах своєї компетенції (постанови, розпорядження). Особливу увагу слід приділити процедурі призначення та обсягу повноважень Прем'єр-міністра України.

У третьому питанні слід розкрити конституційно-правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Особливу увагу необхідно приділити ряду нормативно-правових актів, що започаткували новий етап адмінреформи в Україні. Це зокрема, такі як: Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р.; Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. та інші. Проаналізувати сутність означених реформ саме у системі центральних органів виконавчої влади. Студенти повинні визначити роль і значення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в забезпеченні впровадження (реалізації) державної політики у певній сфері діяльності.

Останнє питання передбачає характеристику конституційно-правового статусу державної виконавчої влади на місцях, аналіз чинного законодавства України, що визначає її систему, склад, порядок формування та повноваження.

Семінарське заняття №15.

Тема: Судова влада та прокуратура в Україні (2 год.)

ПЛАН

1. Загальна характеристика судової влади в Україні: поняття, система та принципи.
2. Поняття та види судів загальної юрисдикції.
3. Верховний Суд України: порядок формування, структура, компетенції та організація діяльності.
4. Система і структура прокуратури.
5. Принципи організації та порядок діяльності органів прокуратури.
6. Функції і повноваження прокуратури.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 р
3. Закон України «Про прокуратуру України» від 05.11.1991 р.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р.
5. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
6. Василюк С. Теорія поділу влади і судова влада в Україні // Право України. - 2002. - № 5.
7. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебно-

конституційне право і процес : учеб. посіб. / Н. В. Витрук. — М.: Юрискон, 2005.

8. Грицаєнко Л. Р. Конституційно-правовий статус прокуратури України / Л. Р. Грицаєнко. - К.: БІНОВАТОР, 2007.

9. Журавський В.С., Сergyгін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.

10. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодици, В.С. Журавського. – К.: Видав. Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

11. Кочков В. Форми взаємодії Уповноваженого Верховної Ради з прав людини і органів прокуратури // Право України. - 2002. - №9.

12. Ніколаєв Т. Без судової влади держави не буде // Юридичний вісник України. - 2002. - 2-8 лютого.

13. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілкі. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

14. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілкі. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

15. Руденко М. Проблеми розвитку прокуратури України // Право України. – 2003. - №2. – С. 57-59.

16. Руденко М. Прокуратура України у правозахисній системі держави: теоретичні та практичні аспекти // Право України. – 2004. - №6. – С. 6-9.

17. Совгира О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгира, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

18. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

Методичні рекомендації

Висвітлюючи перше питання, слід визначити місце і роль судової влади в механізмі державної влади України. Доцільно дати визначення понять: «судова влада», «правосуддя», «юстиція», «юрисдикція». Крім того, важливим видається визначення меж конституційно-правового регулювання порядку діяльності судів загальної юрисдикції та прокуратури. Необхідно розкрити систему судової влади та демократичні засади судочинства.

У другому питанні слід охарактеризувати систему судів загальної юрисдикції. З'ясувати принципи побудови системи судів загальної юрисдикції. Необхідно розкрити повноваження місцевих та апеляційних судів. Проаналізувати компетенцію вищих спеціалізованих судів.

У третьому питанні необхідно охарактеризувати порядок формування, структуру, компетенцію та організацію діяльності

Верховного Суду України, його Президії, Пленумів.

Четверте-шосте питання передбачає розкриття правового статусу прокуратури України. Спираючись на зміст відповідних статей Конституції України та Закону України «Про прокуратуру» слід визначити систему і структура прокуратури, принципи організації та порядок діяльності органів прокуратури. Акцентуйте увагу на такі принципи, як: централізм, незалежність в організації діяльності прокуратури, законність тощо. Особливу увагу слід зосередити на функціях і повноваженнях органів прокуратури та їх оптимізація у зв'язку з набранням чинності Кримінального процесуального кодексу України.

Проаналізувати зміст таких функцій прокуратури України, як: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадян або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах тощо.

Семінарське заняття №16.

Тема: Конституційний Суд України (2 год.)

ПЛАН

1. Конституційний Суд - єдиний орган конституційної юрисдикції.
2. Порядок формування і склад Конституційного Суду України.
3. Функції та повноваження Конституційного Суду.
4. Структура та організація (порядок) діяльності Конституційного Суду України.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 р.
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р.
4. Антошкіна В. К. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України: проблеми теорії та практики : навч. посіб. / В. К. Антошкіна, О. А. Мурзіна ; С. В. Петков (заг. ред.). - Донецьк : Юго-Восток, 2009.
5. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
6. Барабаш Ю. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: проблемні питання теорії та практики / Ю. Барабаш // Право

України. - 2010. - № 6.

7. Боботов С. В. Конституционная юстиция (сравнительный анализ) / С. В. Боботов. - М.: ЕАВ, 1994.

8. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебно-конституционное право и процесс : учеб. пособ. / Н. В. Витрук. — М.: Юристь, 2005.

9. Журавський В.С., Сergyogin В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.

10. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні / В. Кампо // Право України. - 2010. - № 6

11. Кампо В. Деякі теоретичні проблеми конституційного контролю за додержанням парламентом процедури внесення змін до Конституції України / В. Кампо, В. Овчаренко // Вісник Конституційного Суду України - 2011. -№3.

12. Кампо В. М. Конституційна юстиція: теорія і практика: зб. пр.: 1975—2008 / В. М. Кампо ; упоряд.: В. Ю. Барвіцький, М. В. Савчин ; Асоціація правників України ; Тов-во конст. права. — К., 2008.

13. Клишас А. А. Конституционный контроль и конституционное правосудие зарубежных стран: сравнительно-правовое исследование / А. А. Клишас. - М.: Международные отношения, 2007.

14. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

15. Контроль за додержанням належної конституційної процедури (за матеріалами, пам'ятками з Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010) / С. Вдовіченко, В. Кампо, В. Овчаренко, Ю. Мірошніченко, В. Речицький. - К., 2011.

16. Лемак В. Конституційне правосуддя в державах Центральної Європи: досвід для України / В. Лемак // Право України. - 2010. - № 6.

17. Мироненко О. М. Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика / О. М. Мироненко. — К.: Київська правда, 2011.

18. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

19. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

20. Портнов А. В. Правове регулювання конституційного судочинства в Україні: доктрина, суб'єкти і форми конституційного судочинства, створення нових процесуальних інститутів : монографія / А. В. Портнов. — К.: Логос, 2008.

21. Портнов А. В. Теоретичні основи формування

конституційного судочинства в Україні: монографія / А. В. Портнов. — К.: Логос, 2008.

22. Селіванов А. О. Конституційне правосуддя і конституційна юрисдикція в Україні (доктринальне визначення) / А. О. Селіванов // Право України. - 2010. - № 6.

23. Скомороха В. Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики / В. Є. Скомороха. — К.: МП Леся, 2007.

24. Сліденко І. Д. Феноменологія конституційного контролю. Генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, праксіологічних, синергетичних аспектів : монографія / І. Д. Сліденко. -К.: Істина, 2010.

25. Стрижак А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави / А. Стрижак // Право України. – 2010. - № 6.

26. Тесленко М. Про місце Конституційного Суду України в системі вищих органів державної влади // Право України. - 1999. - №12.

27. Тимченко І. Механізм конституційної юрисдикції в Україні: становлення і розвиток / І. Тимченко // Право України. - 2010. - № 6.

28. Тихий В. Правова природа, повноваження, рішення та висновки Конституційного Суду України/ В. Тихий// Право України. - 2010. -№6.

29. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

30. Шаров В. Конституційний Суд України – «вікно» в Європу // Юридичний вісник України. - 2001. - 19-25 травня.

Методичні рекомендації

У першому питанні необхідно проаналізувати основні моделі спеціального правового захисту конституцій у світі та дати загальну характеристику Конституційного Суду України як єдиного органу конституційної юрисдикції. Доцільним є висвітлення особливостей становлення органу правового захисту конституції в незалежній Україні.

Друге питання передбачає висвітлення порядку формування і склад Конституційного Суду України. Студенти повинні розкрити порядок призначення суддів Конституційного Суду України Президентом України, Верховною Радою України та з'їздом суддів відповідно до норм чинного законодавства.

У третьому питанні слід розкрити функції та повноваження Конституційного Суду, їх доцільно поділити на такі різновиди: 1) повноваження, пов'язані з вирішення питань про відповідність Конституції законів та інших правових актів; 2) пов'язані з офіційним тлумаченням Конституції України та законів України; 3) з розглядом справ про відповідність Конституції України чинних міжнародних

договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до ВРУ для надання згоди на їх обов'язковість тощо.

В останньому питанні слід розглянути організаційну структуру та порядок діяльності Конституційного Суду. Студенти повинні знати, що таке конституційне подання й конституційне звернення, їх суб'єкти. Слід з'ясувати акти Конституційного Суду України та вимоги до них.

Семінарське заняття №17.

Тема: Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття та принципи місцевого самоврядування.
2. Система і функції місцевого самоврядування в Україні.
3. Організаційно-правові форми місцевого самоврядування.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 р.
3. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 06.07.2001 р.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» 21.05.1997 р.
5. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 р.
6. Закон України «Про столицю України — місто-герой Київ» від 15.01.1999 р.
7. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р
8. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
9. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: монографія / О. В. Батанов ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. — К.: Ін Юре, 2003.
10. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / О. В. Батанов. — К.: Юридична думка, 2010.
11. Бориславська О. М. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад / О. М. Бориславська. — Л.: ПАІС, 2005.
12. Журавський В.С., Серьогін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ.

навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.

13. Коваленко А. А. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні: питання теорії і практики / А. А. Коваленко. — К.: Атіка, 1998.

14. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. — К.: Юрінком Інтер, 2007.

15. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : в 4 т. / Б. А. Страшун ; отв. ред. Б. А. Страшун. — М.: БЕК, 2000.

16. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

17. Корнієнко М. Місцеве самоврядування: системний аналіз // Право України. – 2013.- № 3-4. – С.348-355.

18. Крусян А. Р. Взаимодействие местных органов исполнительной власти и органов местного самоуправления в Украине : учеб. пособ. / А. Р. Крусян. — О.: Юрид. лит., 2001.

19. Куйбіда В. С. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії: монографія / В. С. Куйбіда, М. С. Куйбіда, О. О. Бабінова. — Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2008.

20. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування / П. М. Любченко. — Х.: Модель Всесвіту, 2001.

21. Любченко П. М. Конституційно-правові основи розвитку місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства. — Х.: Одиссей, 2006.

22. Муніципальне право України : підручник / кол. авт. ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. — К.: Юрінком Інтер, 2006.

23. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

24. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

25. Проблеми сучасної муніципалістики : навч. посіб. / за заг. ред. О. В. Батанова. — К.: Академія муніципального управління, 2011.

26. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

27. Чернецька О. В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад за законодавством України : монографія / О. В. Чернецька. — К.: Скіф; КНТ, 2008.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід проаналізувати поняття місцевого самоврядування, нормативно-правову базу діяльності місцевого самоврядування в Україні. Акцентувати увагу на міжнародно-правових

актах у цій сфері, зокрема на Європейській хартії місцевого самоврядування. Розкрити суть основних теорій місцевого самоврядування: державницької та громадівської. Розкриваючи перше питання, слід висвітлити основні принципи місцевого самоврядування (народовладдя, законності, гласності, колегіальності, виборності, принцип поєднання місцевих і державних інтересів тощо).

Розкриваючи друге питання, студенти повинні визначити поняття «система місцевого самоврядування» та виділити основні її структурні елементи. Слід виходити з того, що система місцевого самоврядування - це сукупність органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та організаційних форм за допомогою яких відповідна територіальна громада або її складові частини здійснюють завдання й функції місцевого самоврядування, вирішуючи питання місцевого значення. У цьому ж питанні необхідно проаналізувати функції місцевого самоврядування, тобто як основні напрямки та види діяльності місцевого самоврядування в Україні.

Наступне питання вимагає розкриття поняття організаційно-правових форм місцевого самоврядування, що являє собою певну діяльність суб'єктів місцевого самоврядування відповідно до норм чинного законодавства України. Студенти повинні розкрити основні форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад, зокрема: місцеві вибори, референдуми, загальні збори тощо. Охарактеризуйте питання, що складають виключну компетенцію сільських, селищних, міських рад, зокрема, питання самоорганізації ради та формування її органів, організації й функціонування системи місцевого самоврядування, питання в сфері економічного й соціального розвитку території, бюджету, управління комунальною власністю тощо.

Визначіть правові основи взаємовідносин органів місцевого самоврядування з державними органами, відповідно до законодавства.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійне опрацювання програмного матеріалу (як обов'язкова форма навчання у вищому навчальному закладі III–IV рівня акредитації) завершує цілісне вивчення теоретичного змісту програми навчальної дисципліни. Значну кількість матеріалу студенти опрацювають без викладача з наступним контролем. Незважаючи на те, що матеріал вивчається самостійно, але в екзаменаційні питання він вноситься обов'язково.

Студентам необхідно дати ґрунтовну письмову відповідь на питання самостійної роботи з кожної теми з наступним захистом даного матеріалу. Список рекомендованої літератури поданий до кожної теми.

За навчальним планом на самостійну роботу відведено 72 годин.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Тема 1: Конституційне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна (4 год.)

ПЛАН

1. Конституційне право як наука: поняття, предмет, функції.
2. Методологія науки конституційного права.
3. Актуальні питання науки конституційного права України на сучасному етапі.
4. Конституційне право як навчальна дисципліна: мета, завдання, зміст.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
3. Грабыльников А. В. Конституционное право Украины как отрасль права и наука: учеб. пособ. / А. В. Грабыльников. — Днепропетровск, 1999.
4. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
5. Курс конституционного права Украины / под ред. М. А. Баймуратова, А.В.Батанова. - Х.: Одиссей, 2008. - Т. 1. Общая часть : Основы теории конституционного права.
6. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підруч. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. — К.: КНТ, Ліра-К, 2011.
7. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. –

544 с.

8. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

9. Проблеми розвитку конституційного законодавства в Україні: зб. висновків Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанської Комісії); пер. з англ. / за заг. ред. акад. НАН України В. М. Литвина. — К.: Парламентське вид-во, 2010.

10. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. - К.: Юрінком Інтер, 2011.

11. Скрипнюк О. Методологічні проблеми теорії конституційного права // Право України. 2013. - № 5. – С. 253-261.

12. Совгиря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгиря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

13. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

14. Шемшученко Ю. Наука конституційного права: сучасний етап та тенденції розвитку / Ю. Шемшученко, О. Скрипнюк // Право України. - 2010. - № 1.

Тема 2: Система конституційного права (4 год.)

ПЛАН

1. Реалізація та тлумачення норм конституційного права України:
2. Прогалини та аналогія в конституційному праві.
3. Колізії в конституційному праві.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.

2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.

3. Васильченко О. П. Джерела конституційного права : навч. посіб. / О. П. Васильченко. — К.: Реферат, 2010.

4. Джерела конституційного права України : монографія / за ред. акад. Ю. С. Шемшученка та О. І. Ющика. — К.: Наук, думка, 2010.

5. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

6. Повалева М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. - 2000. - №5.

7. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види, система // Право України. - 2002. - №11.

8. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право

України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

9. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

10. Синькевич О. Щодо особливостей норм конституційного права України// Право України – 2002. - №11. – С.15-18.

11. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

12. Федоренко В. Л. Загальна і особлива частини як основні складові системи національного конституційного права / В. Л. Федоренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2006. — № 10.

13. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

14. Юзьков Л.П. Конституційні закони: утвердження концепції і становлення практики // Радянське право. - 1991. - №5.

Тема 3: Джерела конституційного права (6 год.)

ПЛАН

1. Характеристика джерел конституційного права України.
 - 1.1. Конституційні закони.
 - 1.2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України».
 - 1.3. Акти Всеукраїнського референдуму.
 - 1.4. Акти Конституційного Суду України.
 - 1.5. Міжнародні договори та угоди.
 - 1.6. Акти реалізації делегованих повноважень.
 - 1.7. Акти Кабінету Міністрів України.
 - 1.8. Акти Президента України.

Джерела та література

1. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
2. Васильченко О. П. Джерела конституційного права : навч. посіб. / О. П. Васильченко. — К.: Реферат, 2010.
3. Джерела конституційного права України : монографія / за ред. акад. Ю. С. Шемшученка та О. І. Ющика. — К.: Наук, думка, 2010.
4. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
5. Повалева М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. - 2000. - №5.
6. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види, система // Право України. - 2002. - №11.

7. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

8. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

9. Синькевич О. Щодо особливостей норм конституційного права України // Право України – 2002. - №11. – С.15-18.

10. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

II. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

12. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник.—К.: АртЕк, Вища школа, 1997.—С.4-14.

13. Юзьков Л.П. Конституційні закони: утвердження концепції і становлення практики // Радянське право. - 1991. - №5.

Тема 4: Конституція України – Основний Закон держави (4 год.)

ПЛАН

1. Конституціоналізм як загальна теорія Конституції.
2. Основні етапи становлення Конституції України.
3. Підготовка, прийняття та зміна Конституції.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
3. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
4. Конституція України : наук.-практ. коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін [та ін.]. - Х.: Право, К.: Ін Юре, 2003.
5. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм : монографія / А. Р. Крусян. - К.: Юрінком Інтер, 2010.
6. Куцафін О. Е. Российский конституционализм / О. Е. Куцафий -М., 2008.
7. Лунь З.І. Правова охорона Конституції України : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / З.І. Лунь. — К., 2003.
8. Оніщенко О. В. Конституція України як основне джерело конституційного права України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня

канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. В. Оніщенко. - К., 2005.

9. Повалева М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. - 2000. - №5.

10. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види, система // Право України. - 2002. - №11.

11. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

12. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

13. Савенко М. Функція правової охорони Конституції України // Право України. - 2001. - №9. - С.6-8.

14. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституції: монографія / М. В. Савчин. - Ужгород : Ліра, 2009.

15. Селіванов П., Євграфов П. Конституційна скарга громадян в реаліях сучасності // Право України. - 2003. - №4. - С.80-85.

16. Слюсаренко А. Г. Історія української конституції / А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. - К.: Знання, 1993.

17. Тесленко М. В. Правовая охрана Конституции Украины / М. В. Тесленко. - М., 2009.

18. Тесленко М. Умови ефективності правової охорони конституції // Право України. – 2005. - №6. – С. 21-24.

19. Тодика Ю. Конституція як соціальна цінність // Право України. - 2002. - №12.

20. Томенко М. В. Історія української Конституції: навч. посіб./ М. В. Томенко. - К.: Освіта, 2009.

21. Шаповал В. Основний Закон України у світовому конституційному вимірі // Право України. - 2002. - №6.

Тема 5: Конституційно-правові відносини та конституційно-правова відповідальність (6 год.)

ПЛАН

1. Поняття та види юридичної відповідальності в конституційному праві.

2. Конституційно-правова: поняття та специфічні ознаки.

3. Адміністративна відповідальність за порушення конституційного законодавства.

4. Кримінально-правова відповідальність за порушення конституційного законодавства.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними

згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.

2. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.

3. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

4. Погорілко В. Суб'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види / В. Погорілко, В. Федоренко // Право України. — 2002. -№ 10.

5. Погорілко В., Федоренко В. Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки та види // Право України. – 2004. - №2. – С. 9-15.

6. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

7. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

8. Федоренко В. Конституційні правовідносини, система конституційного права та система конституційного законодавства України: діалектика взаємозв'язків / В. Федоренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2008. - № 9.

9. ЧервяцоваА. «Позитивний» аспект конституційної відповідальності: визначення змісту / А. Червяцова // Право України. - 2000. - № 12.

10. Шаповал В. Суб'єкти конституційного права України: постановка проблеми теоретичного визначення // Право України. - 2000. - №18.

Тема 6: Основи конституційного ладу (6 год.)

ПЛАН

1. Конституційні засади громадянського суспільства в Україні.
2. Поняття, структурні елементи та основні напрями формування громадянського суспільства в Україні.
3. Конституційно-правовий статус політичних партій, умови їх створення.
4. Конституційно-правовий статус громадських організацій.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Декларація про державний суверенітет України, 16 липня 1990

р.

3. Акт проголошення незалежності України, 24 серпня 1991 р.
4. Веніславський Ф. Конституційний лад та суспільний ідеал: до питання про базові цінності конституційного ладу України / Ф. Веніславський // Право України. - 2010. - № 2.
5. Веніславський Ф. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу / Ф. Веніславський // Вісник Конституційного Суду України. - 2010. - № 2.
6. Колодій А. М. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови / А. М. Колодій // Право України. - 2010. - №7.
7. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодици, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
8. Курс конституционного права Украины. Том 2. Конституционный строй Украины : учебник / под ред. М.А. Баймуратова и А.В. Батанова. – Одесса : Феникс, 2012. – 800 с. – (Серия «Энциклопедия современного конституционализма»).
9. Лотюк О. Розуміння громадянського суспільства у контексті предмета конституційного регулювання // Право України. – 2013. – №6. – С.228-234.
10. Любченко П. М. Конституційні засади становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні / П. М. Любченко // Правове регулювання економіки : зб. наук, праць. — К.: Київ. нац. економ, ун-т, 2006. - №6.
11. Магновський І. Правові аспекти розвитку соціальної держави в Україні: на шляху євроінтеграції / І. Магновський // Право України. — 2006. - № 8.
12. Мілова Т.М. Культурний (духовний) вимір основ конституційного ладу України // Право та управління. – 2011. – № 2. – С.246–254.
13. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
14. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
15. Потьомкін А. О. Забезпечення стабільності конституційного ладу України в конституційному правосудді / А. О. Потьомкін // 36. наук, праць «Держава і право». Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2009. -Вин. 43 «Юридичні і політичні науки».
16. Савчин М. В. Конституційний лад України та економічний конституціоналізм / М. В. Савчин // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. - 2010. - № 4.
17. Свірський Б. Духовні (ідеологічні) основи конституційного

ладу України / Б. Свірський // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2010. - № 3.

18. Скрипник В. Політико-правові принципи організації та функціонування державної влади в Україні // Право України. – 2002. – №5.

19. Тацій В. Конституційний лад України: проблеми удосконалення / В. Тацій // Вісник прокуратури. - 2007. - № 7.

20. Шатіло В. Політико-правові чинники інституціоналізації поділу державної влади в Україні // Право України. – 2002. – №5.

21. Якубенко О. Принципи соціальної держави // Право України. – 2002. – №6. – С.33-38.

Тема 7: Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні (8 год.)

ПЛАН

1. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.

2. Принципи конституційно-правового статусу особи.

3. Покоління прав людини. Індивідуальні та колективні права.

4. Органи, які вирішують питання, пов'язані із громадянством України та їхні компетенції.

5. Іноземці та особи без громадянства: поняття та особливості правового статусу в Україні.

6. Біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту: поняття та особливості правового статусу в Україні.

Джерела та література

1. Загальна декларація прав людини, 10 грудня 1948р.

2. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р.

3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.

4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.

5. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 21 грудня 1965 р.

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.

7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р.

8. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.

9. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 р.

10. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р.

11. Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р.
12. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р.
13. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011.
14. Герасименко Є. С. Визначення біженців. Критерії виключення/ Є. С. Герасименко// Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2009. -№ 4-5.
15. Гончаренко О. Законодавство України про біженців — реальні проблеми та шляхи їх подолання / О. Гончаренко // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 12.
16. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
17. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – С. 96-116.
18. Мілова Т.М. Конституційний принцип рівності як гарантія забезпечення прав та свобод людини і громадянина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Випуск 21. – Частина 1. – Том 1. – С. 145-147.
19. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
20. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
21. Права громадян України.—Київ: «Сірін», 1997.— 180с.
22. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи/ Упоряд. Ю.К. Качуренко.—2-е вид.—Київ: Юрінформ, 1992.— 200с.
23. Толкачова І. Значення принципів громадянства України для реалізації прав та свобод людини і громадянина / І. Толкачова // Право України. - 2010. - № 12.
24. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.
25. Хараджа О. О. Історія становлення принципу єдиного громадянства в Україні / О. О. Хараджа// 36. наук, праць «Держава і право» ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2010. - Вип. 50 «Юридичні і політичні науки».
26. Чехович С. Б. Подвійне (множинне) громадянство: стан і проблеми нормативно-правового регулювання / С.Б. Чехович // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2008. - № 9.
27. Чомахашвілі О. Інститут подвійного громадянства / О. Чомахашвілі // Юридичний журнал. - 2007. - № 3.

28. Яковюк І. В. Громадянство ЄС: поняття і співвідношення з національним громадянством / І. В. Яковюк // Проблеми законності. - 2010. -Вип. 107.

Тема 8: Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України (8 год.)

ПЛАН

1. Форми контролю за додержанням законодавчими, виконавчими, судовими органами положень Конституції України про права та свободи людини і громадянина.
2. Міжнародні стандарти прав і свобод людини і громадянина та їх співвідношення з національним законодавством.
3. Правовий статус релігійних організацій в Україні.
4. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні
5. Обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.
6. Особливості реалізації прав людини в умовах надзвичайного стану.

Джерела та література

1. Загальна декларація прав людини, 10 грудня 1948р.
2. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р.
3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.
5. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 21 грудня 1965 р.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р.
8. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
9. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р.
10. Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р.
11. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р.
12. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р.
13. Аль-Сулайбі Муса. Юридична природа міжнародних стандартів прав людини // Право України. – 2000. – №9. – С.116-119.

14. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
15. Головистикова А. Н. Права человека : учеб. / А. Н. Головистикова, Л. Ю. Грудцына. — М.: Эксмо, 2008.
16. Доповіді та Спеціальні доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http : //www.ombudsman.kiev.ua](http://www.ombudsman.kiev.ua).
17. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свооод людини й громадянина в Україні: монографія / Т. М. Заворотченко. – Д.; Вид-во Дніпропетровського нац. ун-ту, 2007.
18. Карпачова Н. І. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні / Н. І. Карпачова, Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук, В. Ф. Сіренко, В. С. Журавський. — К.: Юридична думка, 2007.
19. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні / Н. Карпачова // Право України. – 2009. – №4. – С. 4–21.
20. Кафарський В. І. Конституційно-правові засади фінансування політичних партій / В. І. Кафарський. — К.: Центр учбової літератури, 2009.
21. Кафарський В. І. Політичні партії в Україні: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: монографія / В. І. Кафарський. — К.: Логос, 2008.
22. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підруч. для студ. ВНЗ та працівників місцевого самоврядування / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. — К.: Правова єдність, Всеукраїнська асоціація видавців, 2008.
23. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
24. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. — К.: Юридична думка, 2008.
25. Оніщенко Н. Захист прав і свобод людини в Україні / Н. М. Оніщенко // Право України. – 2009. – №4. – С. 47–54.
26. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
27. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
28. Полховська І. К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид.

наук : спец. 12.00.02 „Конституційне право” / І. К. Полховська. – Харків, 2007. – 18 с.

29. Права громадян України.—Київ: «Сірін», 1997.— 180с.

30. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи/ Упоряд. Ю.К. Качуренко. - 2-е вид. - Київ: Юрінформ, 1992. - 200с.

31. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні : Монографія [кол. авторів; за ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука за ред. В. В. Копейчикова]. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 424 с.

32. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. – К.; Атіка, 2004. – 464 с.

33. Скомороха А. Права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування та конституційне правосуддя // Право України. – 2002. – №6. – С.3-9.

34. Словська І. Механізм захисту прав людини – основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму // Право України. - 2001. – №9. – С.15-17.

35. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

36. Шаповал Т. Основні права і свободи в механізмі конституційного регулювання / Т. Шаповал // Юридична Україна. – 2010. – №10. – С. 53–57.

Тема 9: Форми безпосередньої демократії (8 год.)

ПЛАН

1. Поняття, суть та форми безпосередньої демократії.
2. Становлення інституту виборів.
3. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.
4. Конституційно-правові основи референдуму: історія, еволюція, проблеми та перспективи.
5. Визначення результатів референдуму. Юридичні наслідки референдумів.
6. Відповідальність за порушення законодавства про референдуми.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.

2. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 р.

3. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999

р.

4. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р.

5. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р.

6. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.

7. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007

р.

8. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012

р.

9. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р.

10. Балабан Р.В. Теорія виборчої системи. – К.: Либідь, 2007. – 112

с.

11. Виборче законодавство України: стан, шляхи та перспективи вдосконалення. — К., 2011.

12. Загальна теорія держави і права / За редакцією М.В. Цвік, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Харків: Право, 2002.

13. Збірник рішень судів за результатами розгляду справ за позовами суб'єктів виборчого процесу на виборах Президента України 2010 року / редкол.: В. М. Шаповал та ін. — К.: Фенікс, 2010.

14. Конончук С. Г. Непрямі вибори в європейських демократіях / С. Г. Конончук. — К.: Агентство «Україна», 2010.

15. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

16. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – С. 96-116.

17. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності України. – К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2001. – 356 с.

18. Марцеляк О. Конституційні засади виборчого права України (загальнотеоретична характеристика) // Право України. – 2013. - №5. – С. 38-45.

19. Німченко В. Референдум як форма народовладдя потребує конституційного врегулювання // Право України. – 2013. - №6. С. 235-241.

20. Оніщук М. В. Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики : монографія / М. В. Оніщук. — К.: Вид-во Європейського університету, 2009.

21. Погорілко В. Ф. Референдне право України : навч. посіб. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. — К.: Ліра-К, 2006.

22. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

23. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

24. Співак В.І. Правова культура виборів в Україні: теорія і практика: Монографія / За заг. ред. Ю.С.Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 156 с.

25. Ставнійчук М. Вибори як ключовий інститут демократичного конституційного ладу сучасної України // Право України. – 2013. - №5. – С. 18-29.

26. Стецюк П. Вибори у механізмі функціонування конституційної держави // Право України. – 2013. - №5. С. 30-37.

27. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

28. Янчук А. О. Теоретичні засади референдумного процесу в Україні : монографія / А. О. Янчук. — К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2010.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Тема 10: Теоретичні основи організації та здійснення державної влади (6 год.)

ПЛАН

1. Державна влада як інститут конституційного права.
2. Принцип поділу державної влади на три гілки. Система стримувань і противаг: поняття та елементи.
3. Конституційні засади закріплення, організації та здійснення державної влади в Україні.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р.
3. Бабенко К. А. Принцип поділу державної влади та сучасні проблеми його реалізації в Україні (конституційно-правовий аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / К. А. Бабенко. - К., 2004.
4. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
1. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти на сучасному етапі державотворення: конституційно-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня доктора юрид. наук : 12.00.02 / Ю. Г. Барабаш. — Х., 2010.

2. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права / Ю. Г. Барабаш. — Х.: Право, 2008.
3. Барнашов А. М. Теория разделения властей: становление, развитие, применение / А. М. Барнашов. - Томск : Изд-во Томск, ун-та, 1998.
4. Бульба О. Ю. Конституційно-правові аспекти реалізації принципу поділу влади в Україні: національна традиція та сучасність : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. Ю. Бульба. — К., 2008.
5. Веніславський В. Ф. Конституційні основи взаємовідносин законодавчої та виконавчої влади в Україні: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / В. Ф. Веніславський. - Х., 2000.
6. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. - К.: Юрінком Інтер, 2007.
7. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
8. Конституційне право України: Підручник для студ. Вищ. Навч. Закл. / За ред. В.П.Колісника та Ю.Г.Барабаша. – Х.: Право, 2010. – 416с.
9. Олуйко В.М. Парламентське право України: проблеми теорії та практики. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 216с.
10. Органи державної влади України / за ред. В. Ф. Погорілка. - К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002.
11. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підруч. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. - К.: КНТ, Ліра-К, 2011.
12. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
13. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.
14. Силенко Л. М. Конституційні основи системи стримувань і противаг як засіб організації та функціонування державної влади в Україні: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / Л. М. Силенко. - К., 2000.
15. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.
16. Федоренко Г. О. Законодавча влада в системі розподілу державної влади в Україні: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 / Г. О. Федоренко. - К., 2000.
17. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. –

К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

18. Энтин Л. М. Разделение властей: опыт современных государств / Л. М. Энтин. - М.: Юрид. лит., 1995.

Тема 11: Конституційно-правовий статус законодавчої влади в Україні (6 год.)

ПЛАН

1. Юридична природа актів Верховної Ради України.
2. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
3. Конституційно-правовий статус Рахункової Палати України.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р.
3. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 р.
4. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р.
5. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р.
6. Закон України «Про Рахункову палату» від 11.07.1996 р.
7. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р.
8. Закон України «Про статус народного депутата України» в редакції від 22.03.2001 р.
9. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р.
10. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.
11. Постанова Верховної Ради України «Про структуру апарату Верховної Ради України» від 20.04.2000 р.
12. Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затверджене Постановою Верховної Ради України від 13.10.1995 р.
13. Указ Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10.06.1997 р.
14. Антощук Л. Д. Законотворчість: організація апарату парламентів. Світовий досвід / Програма сприяння Парламенту України. — К.: Заповіт, 2007.
15. Балакірєва Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
16. Георгіца А. З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії і практи-

ки / А. З. Георгіца. - Чернівці: Рута, 1998.

17. Григоруk Н. Г. Конституційно-правовий статус народного депутата України: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 / Н. Г. Григоруk. - К., 2004.

18. Законодавчий процес і парламентська законодавча процедура в Україні (проблеми якості, рекомендації щодо вдосконалення в контексті європейської практики) : монографія / О. В. Скрипнюк, М. О. Теплюк, О. І. Ющик. - К.: Атіка-Н, 2010.

19. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. - К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. - 243 с.

20. Майданник О. Контрольна функція парламенту: сутність, зміст, призначення // Право України. - 2013. - № 5. - С. 280-286.

21. Олуйко В.М. Парламентське право України: проблеми теорії та практики. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 216 с.

22. Парламентське право України : навч. посіб. / кол. авт.; за ред. О. Н. Ярмиша. — Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007.

23. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. - Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. - К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. - 544 с.

24. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. - К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. - 344 с.

25. Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус парламентського більшинства (коаліції) і парламентської опозиції в Україні / О. В. Совгіря // Государство и право. - 2011. - № 5.

26. Совгіря О. В. Конституційно-процесуальне право України : навч. посіб. / О. В. Совгіря. - К.: Юрінком Інтер, 2010.

27. Совгіря О. В. Парламентські дебати в Україні: проблеми правового регулювання та перспективи імплементації світового досвіду / О. В. Совгіря, І. С. Пономаренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. -2009. - № 12.

28. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 512 с.

29. Фрицький Ю. Парламент України — Верховна Рада та його роль у реалізації законодавчої влади / Ю. Фрицький // Право України. - 2007. — №7.

30. Шляхтун П. П. Парламентаризм : словник-довідник / П. П. Шляхтун. — К.: Парламентське вид-во, 2003.

Тема 12: Конституційно-правовий статус Президента України (8 год.)

ПЛАН

1. Етапи становлення й розвитку конституційно-правового статусу Президента в Україні.

2. Акти Президента України.
3. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України та допоміжних органів і служб.
4. Відповідальність Президента України.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 р.
3. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 р.
4. Закон України «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим» від 02.03.2000 р.
5. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05.03.1998 р.
6. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.
7. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
8. Бурчак Ф. Г. Президент України / Ф. Г. Бурчак. - К.: Ін Юре, 1997.
9. Жук Н. А. Парламент, Президент, уряд: через взаємостримування до рівноваги : монографія / Н. А. Жук. — Х.: Харків юридичний, 2007.
10. Журавський В.С., Сergyгін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.
11. Зозуля О. І. Секретаріат Президента України: нормативно-правові засади організації та діяльності: монографія / О. І. Зозуля ; О. В. Марцеляк (ред.). - Х.: Харків юридичний, 2008.
12. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.
13. Литвинов О. Інститут президента як невід'ємний елемент республіканської форми правління: конституційно-правова характеристика / О. Литвинов // Підприємство, господарство і право. - 2011. - № 6
14. Плахотнюк Н. Г. Інститут президентства в Україні / Н. Г. Плахот-нюк. - К.: Максимум, 2004.
15. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

16. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

17. Сахаров Н. А. Институт президентства в современном мире / Н. А. Сахаров. - М.: Юрид. лит., 1994.

18. Сухонос В. Функції глави держави: поняття, зміст і класифікація / В. Сухонос // Вісник Конституційного Суду України. - 2009. - № 3.

19. Сушинський О. І. Президент України: статус та організація діяльності : навч. посіб. / О. І. Сушинський. - Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2004.

20. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

Тема 13: Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні (6 год.)

ПЛАН

1. Місцеві державні адміністрації: склад, порядок формування, повноваження, акти.

2. Голови місцевих державних адміністрацій: порядок призначення та припинення повноважень.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.

2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 р.

3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р.

4. Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15.12.1999 р.

5. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.

6. Виконавча влада в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник. - К.: Вид-во УАДУ, 2002.

7. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. - К.: Ін Юре, 2002.

8. Дахова І. Поняття виконавчої влади та її місце в державному механізмі України (конституційний аспект) / І. Дахова // Право України. - 2002. - № 12.

9. Журавський В.С., Серьогін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.

10. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

11. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

12. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

13. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

14. Чикурлій С. О. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади України : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02 / С.О. Чикурлій. - К., 2008.

Тема 14: Судова влада та прокуратура в Україні. (8 год.)

ПЛАН

1. Статус суддів України.
2. Конституційно-правовий статус Вищої ради юстиції.
3. Поняття конституційно-правового статусу прокуратури України.
4. Акти прокуратури.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 р
3. Закон України «Про прокуратуру України» від 05.11.1991 р.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р.
5. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
6. Василюк С. Теорія поділу влади і судова влада в Україні // Право України. - 2002. - № 5.
7. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебно-конституционное право и процесс : учеб. пособ. / Н. В. Витрук. — М.: Юристь, 2005.
8. Грицаєнко Л. Р. Конституційно-правовий статус прокуратури України / Л. Р. Грицаєнко. - К.: БІНОВАТОР, 2007.
9. Журавський В.С., Сьєбогін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.
10. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С.

Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

11. Кочков В. Форми взаємодії Уповноваженого Верховної Ради з прав людини і органів прокуратури // Право України. - 2002. - №9.

12. Ніколаєв Т. Без судової влади держави не буде // Юридичний вісник України. - 2002. - 2-8 лютого.

13. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

14. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

15. Руденко М. Проблеми розвитку прокуратури України // Право України. – 2003. - №2. – С. 57-59.

16. Руденко М. Прокуратура України у правозахисній системі держави: теоретичні та практичні аспекти // Право України. – 2004. - №6. – С. 6-9.

17. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

18. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

19. Халюк С. О. Актуальні проблеми функціонування Вищої ради юстиції України / С. О. Халюк// Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2007. - № 10.

20.

Тема 15: Конституційний Суд України (6 год.)

ПЛАН

1. Порядок діяльності Конституційного Суду України та процедура розгляду ним справ.

2. Рішення і висновки Конституційного Суду України.

3. Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.

2. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 р.

3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р.

4. Антошкіна В. К. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України: проблеми теорії та практики : навч. посіб. / В. К.

Антошкіна, О. А. Мурзіна ; С. В. Петков (заг. ред.). - Донецьк : Юго-Восток, 2009.

5. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.

6. Барабаш Ю. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: проблемні питання теорії та практики / Ю. Барабаш // Право України. - 2010. - № 6.

7. Боботов С. В. Конституционная юстиция (сравнительный анализ) / С. В. Боботов. - М.: ЕАВ, 1994.

8. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебно-конституционное право и процесс : учеб. пособ. / Н. В. Витрук. — М.: Юристь, 2005.

9. Журавський В.С., Сergyogin В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.

10. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні / В. Кампо // Право України. - 2010. - № 6

11. Кампо В. Деякі теоретичні проблеми конституційного контролю за додержанням парламентом процедури внесення змін до Конституції України / В. Кампо, В. Овчаренко // Вісник Конституційного Суду України - 2011. - №3.

12. Кампо В. М. Конституційна юстиція: теорія і практика: зб. пр.: 1975—2008 / В. М. Кампо ; упоряд.: В. Ю. Барвіцький, М. В. Савчин ; Асоціація правників України ; Тов-во конст. права. — К., 2008.

13. Клишас А. А. Конституционный контроль и конституционное правосудие зарубежных стран: сравнительно-правовое исследование / А. А. Клишас. - М.: Международные отношения, 2007.

14. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

15. Контроль за додержанням належної конституційної процедури (за матеріалами, пам'ятками з Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010) / С. Вдовіченко, В. Кампо, В. Овчаренко, Ю. Мірошніченко, В. Речицький. - К., 2011.

16. Лемак В. Конституційне правосуддя в державах Центральної Європи: досвід для України / В. Лемак // Право України. - 2010. - № 6.

17. Мироненко О. М. Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика / О. М. Мироненко. — К.: Київська правда, 2011.

18. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

19. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка;

Прецедент, 2006. – 344 с.

20. Портнов А. В. Правове регулювання конституційного судочинства в Україні: доктрина, суб'єкти і форми конституційного судочинства, створення нових процесуальних інститутів : монографія / А. В. Портнов. — К.: Логос, 2008.

21. Портнов А. В. Теоретичні основи формування конституційного судочинства в Україні: монографія / А. В. Портнов. — К.: Логос, 2008.

22. Селіванов А. О. Конституційне правосуддя і конституційна юрисдикція в Україні (доктринальне визначення) / А. О. Селіванов // Право України. - 2010. - № 6.

23. Скомороха В. Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики / В. Є. Скомороха. — К.: МП Леся, 2007.

24. Сліденко І. Д. Феноменологія конституційного контролю. Генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, праксіологічних, синергетичних аспектів : монографія / І. Д. Сліденко. -К.: Істина, 2010.

25. Стрижак А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави / А. Стрижак // Право України. – 2010. - № 6.

26. Тесленко М. Про місце Конституційного Суду України в системі вищих органів державної влади // Право України. - 1999. - №12.

27. Тимченко І. Механізм конституційної юрисдикції в Україні: становлення і розвиток / І. Тимченко // Право України. - 2010. - № 6.

28. Тихий В. Правова природа, повноваження, рішення та висновки Конституційного Суду України/ В. Тихий// Право України. - 2010. -№6.

29. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

30. Шаров В. Конституційний Суд України – «вікно» в Європу // Юридичний вісник України. - 2001. - 19-25 травня.

Тема 16: Територіальний устрій України (8 год.)

ПЛАН

1. Поняття та форми територіального устрою. Ознаки України як унітарної держави.

2. Система та принципи адміністративно-територіального устрою України.

3. Особливості статусу міст Києва та Севастополя.

4. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим у складі України.

5. Розподіл владних повноважень між Україною та Автономною Республікою Крим. Предмети відання Автономної Республіки Крим.

6. Особливості правового статусу депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Конституція Автономної Республіки Крим, 21 жовтня 1998 р.
3. Закон України «Про Автономну Республіку Крим» від 17.03.1995 р.
4. Закон України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим» від 10.02.1998 р.
5. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 р.
6. Закон України «Про державний кордон України» від 04.11.1991 р.
7. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 р.
8. Закон України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим», 10 лютого 1998 р.
9. Закон України «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим» від 02.03.2000 р.
10. Закон України «Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим» від 16.06.2011 р.
11. Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» від 15.02.1995 р.
12. Закон України «Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим» від 22.12.2006 р.
13. Закон України «Про столицю України – місто Київ», 15 січня 1999 р.
14. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.
15. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: політико-правові проблеми : монографія / за ред. І. О. Кресіної. - К. : Логос, 2009.
16. Адміністративно-територіальний устрій України : Історія. Сучасність. Перспективи / Куйбіда В. С. [та ін.]. - К., 2009.
17. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
18. Верменич Я. В. Територіальна організація в Україні як наукова проблема: регіонально-історичний та політико-адміністративний виміри / Я. В. Верменич. - К. : Інститут історії НАН України, 2008.
19. Гетьман А. Б. Конституційно-правові основи адміністративно-

територіального устрою України / А. Б. Гетьман // 36. наук, праць «Держава і право»; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2008. - Вип. 40.

20. Дівок В. В. Деякі проблеми реформування адміністративно-територіального устрою та регіоналізація України / В. В. Дівок // 36. наук, праць «Держава і право»; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2009. - Вип. 45.

21. Іщенко О. Принципи адміністративно-територіального устрою України / О. Іщенко // Право України. - 2011. - № 4.

22. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. – 243 с.

23. Любченко П. М. Реформа територіального устрою як чинник розвитку місцевого самоврядування в Україні / П. М. Любченко // Вісн. Акад. прав, наук України. - 2005. - № 4.

24. Магновський І. Конституційні основи функціонування органів влади в Автономній Республіці Крим: порівняльно-правовий аспект / І. Магновський // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 6.

25. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

26. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

27. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

Тема 20: Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні (6 год.)

ПЛАН

1. Основні теорії походження місцевого самоврядування.
2. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування. Право комунальної власності.
3. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Джерела та література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
2. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 р.
3. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 06.07.2001 р.

4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» 21.05.1997 р.
5. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 р.
6. Закон України «Про столицю України — місто-герой Київ» від 15.01.1999 р.
7. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р
8. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: монографія / О. В. Батанов ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. — К.: Ін Юре, 2003.
9. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / О. В. Батанов. — К.: Юридична думка, 2010.
10. Бориславська О. М. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад / О. М. Бориславська. — Л.: ПАІС, 2005.
11. Журавський В.С., Серьогін В.О., Яриш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. — К.: Концерн: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.
12. Коваленко А. А. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні: питання теорії і практики / А. А. Коваленко. — К.: Атіка, 1998.
13. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. — К.: Юрінком Інтер, 2007.
14. Конституционное (государственное) право зарубежных стран : в 4 т. / Б. А. Страшун ; отв. ред. Б. А. Страшун. — М.: БЕК, 2000.
15. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. — К.: Видав.Дім «Ін Юре», 2002. — 243 с.
16. Корнієнко М. Місцеве самоврядування: системний аналіз // Право України. — 2013.- № 3-4. — С.348-355.
17. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право України. Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2003. — 672 с.
18. Крусян А. Р. Взаимодействие местных органов исполнительной власти и органов местного самоуправления в Украине : учеб. пособ. / А. Р. Крусян. — О.: Юрид. лит., 2001.
19. Куйбіда В. С. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії: монографія / В. С. Куйбіда, М. С. Куйбіда, О. О. Бабінова. — Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2008.
20. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування / П. М. Любченко. — Х.: Модель Всесвіту, 2001.
21. Любченко П. М. Конституційно-правові основи розвитку місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства. — Х.: Одісей, 2006.

22. Муніципальне право України : підручник / кол. авт. ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. — К.: Юрінком Інтер, 2006.
23. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. — Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. — К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. — 544 с.
24. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. — К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. — 344 с.
25. Проблеми сучасної муніципалістики : навч. посіб. / за заг. ред. О. В. Батанова. — К.: Академія муніципального управління, 2011.
26. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 512 с.
27. Чернецька О. В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад за законодавством України : монографія / О. В. Чернецька. — К.: Скіф; КНТ, 2008.

10. Методи навчання:

Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Конституційне право України»:

навчальні заняття, самостійна робота студентів, робота в науковій бібліотеці КДПУ імені В. Винниченка та мережі Інтернет, контрольні заходи.

Види навчальної роботи студентів:

- лекція;
- семінарське заняття;
- консультація;
- екзамен.

У процесі вивчення дисципліни «Конституційне право України» застосовуються наступні методи навчання:

За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, дослідницький, аналітичний, індуктивний, дедуктивний

За основними етапами процесу: формування знань, формування умінь і навичок, застосування знань, узагальнення, закріплення, перевірка.

За системним підходом: стимулювання та мотивація, контроль та самоконтроль.

За джерелами знань: словесні (розповідь, пояснення, лекція) і наочні (демонстрація, ілюстрація).

За рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький, метод проблемного викладання.

11. Методи контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

11.1. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль - це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажанням підвищити попереднє оцінювання) та активності студента на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати

тощо);

- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під

час обговорення питань.

Критеріями оцінки є:

усні відповіді:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння,

висновки;

виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, вміння формулювати

висновки;

- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми модуля на *семінарському занятті - 5 балів:*

• **5 б.** ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

• **4 б.** ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

• **3 б.** ставиться студентові, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.

- **2 б.** одержує студент, який невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його. Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.

- **1 б.** одержує студент, який має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі правові документи.

До 6-ти балів студент може отримати за виконанні завдання **самостійної роботи** з тем модуля, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.

До 2-х балів ставиться студентові, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми модуля, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

До 2-х балів ставиться студентові, який підготував значний за обсягом та змістом конспект до семінарських занять з певної теми модуля;

1 бал одержує студент, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0** балів.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі - роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, були учасниками олімпіад, конкурсів тощо можуть нараховуватися додаткові бали: **до 5 балів**.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

11.2. МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Модульний контроль проводиться на останньому занятті модуля. Тривалість виконання модульних контрольних завдань не повинна перевищувати двох академічних годин.

Форми проведення модульних контролів під час вивчення дисципліни «Конституційне право України»:

- комплексна письмова модульна контрольна робота;
- комплексне тестування.

До модульних контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

Дві МКР у формі трирівневих завдань передбачено за результатами вивчення тем модуля 1 і модуля 2. Для проведення модульного контролю розроблено модульні контрольні завдання двох варіантів. Варіанти завдань для модульного контролю є рівнозначні за трудомісткістю.

За виконання завдань модульного контролю студент отримує **контрольну модульну оцінку** (кількість балів), яка враховується в процесі розрахунків модульної оцінки:

- максимальна кількість балів **-6**;
- максимальна кількість балів за кожен рівень - **2**.

У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання модульного контролю викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати перевірки МКР доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Перескладання МКР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій.

Студент, який не з'явився на модульний контроль (незалежно від причини), має право один раз повторно пройти модульний контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій.

Підсумкова кількість балів за **модуль** (модульна оцінка) визначається за вибором викладача як:

- *сума балів за всіма формами контролю плюс оцінка підсумкової модульної контрольної роботи (тестів) (поточна модульна оцінка + контрольна модульна оцінка = модульна оцінка).*

11.3. ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

З дисципліни «Конституційне право України» передбачена така форма семестрового контролю, як екзамен, який проводиться у кінці семестру.

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових модульних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю (максимум 60 балів), яка сумується до кількості балів, які отримав студент на екзамені (максимум 40 балів).

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни за КМСОНП (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та оцінка за національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку

успішності (форма № Н-5.03), Індивідуальний навчальний план студента (форма № Н-2.02), Залікову книжку студента (форма № Н-2.03). Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
Теми 1-9	МКР 1	Сам. робота	Модульна 1	Теми 10-17	МКР 2	Сам. робота	Модульна 2		Підсумкова семестрова
18	6	6	30	18	6	6	30	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи) практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	--

13. Методичне забезпечення

Тексти лекцій (в електронному варіанті).

14. Рекомендована література

Базова:

(нормативно-правові акти)

1. Загальна декларація прав людини, 10 грудня 1948 р.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 16 грудня 1966 р.
3. Конвенція про права дитини, 20 листопада 1989 р.
4. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 21 грудня 1965 р.
5. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 18 грудня 1979 р.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №10. – Ст.68.
7. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р.
8. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р.
9. Конституція Автономної Республіки Крим, 21 жовтня 1998 р.
10. Закон України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим», 10 лютого 1998 р.
11. Постанова ВРУ «Про структуру апарату Верховної Ради України» від 20.04.2000 р.
12. Закон України "Про державну таємницю" від 21 січня 1994 р.
13. Закон України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" від 16.11.1992 р.
14. Закон України "Про інформацію" від 02.10.1992 р..
15. Закон України "Про оборону України" від 06.12.1991 р.
16. Закон України "Про охорону культурної спадщини" 08.06.2000 р.
17. Закон України "Про охорону праці" від 14.10.1992 р.
18. Закон України "Про телебачення і радіомовлення" від 21.12.1993 р.
19. Закон України «Основи законодавства про охорону здоров'я» від

- 19.11.1992 р.
20. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р.
21. Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12.12.1991 р.
22. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 р.
23. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 р.
24. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р.
25. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р.
26. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 р.
27. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 р.
28. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 р.
29. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р.
30. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р.
31. Закон України «Про державний кордон України» від 04.11.1991 р.
32. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 р.
33. Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 р.
34. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р.
35. Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р.
36. Закон України «Про звернення громадян», 2 жовтня 1996 р.
37. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 р.
38. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р.
39. Закон України «Про Конституційний Суд України», 16 жовтня 1996 р.
40. Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 р.
41. Закон України «Про міліцію» від 20.12.1990 р.
42. Закон України «Про місцеве самоврядування», 21 травня 1997 р.
43. Закон України «Про місцеві державні адміністрації», 9 квітня 1999р.
44. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 р..
45. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р..
46. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р.

47. Закон України «Про охорону навколишнього середовища» від 25.06.1991 р.
48. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р.
49. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р.
50. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р.
51. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011.
52. Закон України «Про прокуратуру України» від 05.11.1991 р.
53. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р.
54. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 р.
55. Закон України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» від 08.07.1999 р.
56. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 р.
57. Закон України «Про столицю України – місто Київ», 15 січня 1999р.
58. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р.
59. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 р.

(Література)

1. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210 с.
2. Журавський В.С., Сergyгін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник для студентів вищ. навч. закладів. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін юре», 2004. – 672 с.
3. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 336 с.
4. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002.
5. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т. 2 / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2008. – 800 с.
6. Конституційне право України/ За ред. В.Ф. Погорілко.—Київ: Наукова думка, 1999.
7. Конституція України : наук.-практ. коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін [та ін.]. - Х.: Право, К.: Ін Юре, 2003.
8. Костюченко О.А. Основи конституційного права України: Конспект лекцій.—К.: МАУП, 1999.

9. Курс конституционного права Украины / под ред. М. А. Баймуратова, А.В.Батанова. - Х.: Одиссей, 2008. - Т. 1. Общая часть : Основы теории конституционного права.

10. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. – Вид 2-ге, доп. та переробл. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.

11. Основи конституційного права України/ За ред. В.В. Копейчикова.—К.: Юрінком Інтер, 1998.

12. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підруч. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко ; за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. — К.: КНТ, Ліра-К, 2011.

13. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «ВІДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.

14. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 344 с.

15. Права громадян України. — Київ: «Сірін», 1997.— 180 с.

16. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи/ Упоряд. Ю.К. Качуренко.—2-е вид.—Київ: Юрінформ, 1992. - 200 с.

17. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

18. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

19. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник.—К.: АртЕк, Вища школа, 1997.

20. Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів / П. П. Шляхтун. - К. : Либідь, 2005. - 568 с.

Допоміжна література

1. Агафонов С. Правовий статус Президента України// Право України.- 2000. - №9.

2. Аль-Сулайбі Муса. Юридична природа міжнародних стандартів прав людини // Право України. - 2000. - №9. - С.116-119.

3. Антонович М. Права національних меншин в Україні: національне законодавство та міжнародно-правові стандарти // Право України. – 2004. - №6. – С. 9-13.

4. Барабаш Ю. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: проблемні питання теорії та практики / Ю. Барабаш // Право України. - 2010. - № 6.

5. Бережний Я. Законодавче закріплення поняття права на свободу совісті на тлі буржуазних революцій // Право України.—2002.—№10.—С.129-132.

6. Борденюк В. Діалектика співвідношення самоврядування та державного управління// Право України. - 2002. - №12.
7. Борденюк В. Місцеве самоврядування в механізмі держави: конституційно-правовий аспект // Право України. - 2003. - №4. - С.12-17.
8. Бульба О. До питання поділу влади в Україні: пошук оптимальних варіантів // Право України. - 2003. - №4. - С.8-11.
9. Бульба О. Законодавча влада як один з елементів принципу розподілу влади // Право України. - 2002. - №6. - С.113-117.
10. Василюк С. Конституційний механізм взаємодії законодавчої і судової влади в Україні // Право України. – 2003. - №12. – С. 3-6.
11. Василюк С. Теорія поділу влади і судова влада в Україні // Право України. - 2002. - №5.
12. Веніславський Ф. Конституційний лад та суспільний ідеал: до питання про базові цінності конституційного ладу України / Ф. Веніславський // Право України. - 2010. - № 2.
13. Веніславський Ф. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу / Ф. Веніславський // Вісник Конституційного Суду України. - 2010. - № 2.
14. Гладкіх В. Соціальні права громадян в аспекті формування України як соціальної держави// Право України. – 2005. - №10. – С. 57-60.
15. Головатенко В. Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції// Право України. – 2004. - №3. – С. 14-18.
16. Делія Ю. Юридична відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування// Право України. – 2003. - №10. – С. 29-32.
17. Добродумов П. Про реформу політичної системи України// Право України. – 2003. - №5. – С. 19-24.
18. Довбуш О. Право на гідну смерть. Евтаназія // Право України. - 2002. - №10. -С.122-125.
19. Журавський В. Правове регулювання статусу та діяльності комітетів та комісій парламенту// Юридичний вісник. - 2001. - №3.
20. Загуменник В., Гуреїв О. Порівняльний аналіз законодавства про вибори депутатів до органів місцевого самоврядування // Право України. – 2005. - №10. – С. 7-10.
21. Збірник рішень судів за результатами розгляду справ за позовами суб'єктів виборчого процесу на виборах Президента України 2010 року / редкол.: В. М. Шаповал та ін. — К.: Фенікс, 2010.
22. Калиновський Б. Державні гарантії і правозахисна роль державних органів щодо здійснення конституційних принципів місцевого самоврядування // Право України.—2002. - №10. - С.29-32.
23. Калініченко О. Генеза системи конституційного контролю за реалізацією прав, свобод людини і громадянина// Право України. – 2003. - №5. – С. 36-41.
24. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні / В. Кампо // Право України. - 2010. - № 6

25. Кампо В. Деякі теоретичні проблеми конституційного контролю за додержанням парламентом процедури внесення змін до Конституції України / В. Кампо, В. Овчаренко // Вісник Конституційного Суду України - 2011. - №3.

26. Кампо В. М. Конституційна юстиція: теорія і практика: зб. пр.: 1975 - 2008 / В. М. Кампо ; упоряд.: В. Ю. Барвіцький, М. В. Савчин ; Асоціація правників України ; Тов-во конст. права. - К., 2008.

27. Кикоть П. Міністерства - центральний орган виконавчої влади України / Право України. - 2000. - №1.

28. Кириченко Л. Народовладдя і місцеве самоврядування в Україні // Право України. - 2001. - №6. - С.99-101.

29. Коваль В. Актуальні проблеми функціонування судової системи України // Право України. - 2003. - №12. - С. 20-25.

30. Ковальський В. Юридична природа президентської влади в Україні // Юридичний вісник. - 2001. - 8-14 лютого.

31. Колодій А. М. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови / А. М. Колодій // Право України. - 2010. - №7.

32. Конончук С. Г. Непрямі вибори в європейських демократіях / С. Г. Конончук. — К.: Агентство «Україна», 2010.

33. Контроль за додержанням належної конституційної процедури (за матеріалами, пам'ятками з Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010) / С. Вдовіченко, В. Кампо, В. Овчаренко, Ю. Мірошниченко, В. Речицький. - К., 2011.

34. Кохановська О.В. Інформаційне законодавство України: структура, конституційні основи та дискусійні положення Закону України «Про інформацію»// Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2005. - №5(43). - С.72-82.

35. Кочков В. Форми взаємодії Уповноваженого Верховної Ради з прав людини і органів прокуратури // Право України. - 2002. - №9.

36. Кравченко Л., Цимбалюк М. Розбудова українського громадянського суспільства: крізь призму бачення окремих проблем// Право України. - 2003. - №10. - С. 17-21.

37. Кравчук О. Поняття та правовий статус засобів масової інформації в Україні // Право України. - 2005. - №5. - С.125-128

38. Кресін О. Громадянське суспільство і держава: шлях до порозуміння. - 2004. - №3. - С. 18-22.

39. Курс конституционного права Украины. Том 2. Конституционный строй Украины : учебник / под ред. М.А. Баймуратова и А.В. Батанова. - Одесса : Феникс, 2012. - 800 с. - (Серия «Энциклопедия современного конституционализма»).

40. Лемак В. Конституційне правосуддя в державах Центральної Європи: досвід для України / В. Лемак // Право України. - 2010. - № 6.

41. Лотюк О. Розуміння громадянського суспільства у контексті предмета конституційного регулювання // Право України. - 2013. - №6. -

С.228-234.

42. Лютікова П. До питання про правовий режим передачі інформації // Право України. – 2004. - №1. – С. 129-132.

43. Марущак А.І. Свобода слова та інформація з обмеженим доступом: співвідношення понять // Бюлетень Міністерства юстиції. – 2005. - №6(44). – С.44-48.

44. Марцеляк О. Конституційні засади виборчого права України (загальнотеоретична характеристика) // Право України. – 2013. - №5. – С. 38-45.

45. Марцеляк О. Омбудсман з прав дитини: проблема формування і розвитку у світі і в Україні // Право України. – 2003. - №10. – С. 44-48.

46. Марцеляк О. Статус і функціонування регіональних представницьких омбудсманів: світовий досвід // Право України. – 2004. - №1. – С. 149-153.

47. Мироненко О. М. Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика / О. М. Мироненко. — К.: Київська правда, 2011.

48. Михеєнко Р. Виконавча влада і конституційні статуси Президента України та Кабінету Міністрів України // Право України. - 2000. - №8.

49. Мілова Т.М. Культурний (духовний) вимір основ конституційного ладу України // Право та управління. – 2011. – № 2. – С.246–254.

50. Наливайко Л. Конституційний контроль та конституційно-правова відповідальність // Нова політика. - 1999. - №5.

51. Николаєв Т. Без судової влади держави не буде // Юридичний вісник України.—2002.—2-8 лютого.

52. Німченко В. Референдум як форма народовладдя потребує конституційного врегулювання // Право України. – 2013. - №6. С. 235-241.

53. Олійник О. Державна інформаційна політика та інформаційна безпека України: політико-правові аспекти// Право України. – 2005. - №5. – С.108-111.

54. Олійник О. Захист інформації в умовах інформаційного суспільства // Право України. – 2005. - №10. – С. 100-104.

55. Олійник П. Ідея свободи та недоторканності людини у стародавні часи // Право України. - 2002. - №10. - С.126-128.

56. Онішук М. Судово-правова реформа: чи буде дано відповіді на виклики часу // Право України. – 2003. - №5. – С. 15-19.

57. Опришко В. Наукове забезпечення законодавчого процесу— вимога часу // Віче.—1995. - №3. - С.3-13.

58. Паханов І. Конституція України і виконавча влада // Право України. - 2002. - №9.

59. Повалева М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. - 2000. - №5.

60. Погорілко В. Функції українського парламенту // Віче. - 2002. -

№2.

61. Погорілко В., Федоренко В. Джерела Конституційного права України: поняття, види, система // Право України. - 2002. - №11.

62. Погорілко В., Федоренко В. Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки та види // Право України. - 2004. - №2. - С. 9-15.

63. Прилуцький С. Формування корпусу професійних суддів України в аспекті реалізації поділу влади // Право України. - 2003. - №2. - С. 12-17.

64. Рогожин А., Цвік М. Правовий статус глави держави // Право України.—2000.—№7.

65. Руда Т. Вирішення майнових питань релігійних організаційна сучасному етапі державотворення: окремі аспекти// Право України. - 2005. - №10. - С.32-35.

66. Руденко М. Проблеми розвитку прокуратури України// Право України. - 2003. - №2. - С. 57-59.

67. Руденко М. Прокуратура України у правозахисній системі держави: теоретичні та практичні аспекти // Право України. - 2004. - №6. - С. 6-9.

68. Савенко М. Функція правової охорони Конституції України // Право України. - 2001. - №9. - С.6-8.

69. Селіванов А. О. Конституційне правосуддя і конституційна юрисдикція в Україні (доктринальне визначення) / А. О. Селіванов // Право України. - 2010. - № 6.

70. Селіванов П., Євграфов П. Конституційна скарга громадян в реаліях сучасності // Право України. - 2003. - №4. - С.80-85.

71. Сенюта І. Проблеми становлення двопалатного парламенту в Україні // Право України. - 2002. - №10.

72. Скомороха А. Права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування та конституційне правосуддя // Право України. - 2002. - №6. - С.3-9.

73. Скрипник В. Політико-правові принципи організації та функціонування державної влади в Україні // Право України. - 2002. - №5.

74. Сліденко І. Д. Феноменологія конституційного контролю. Генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, праксіологічних, синергетичних аспектів : монографія / І. Д. Сліденко. -К.: Істина, 2010.

75. Словська І. Механізм захисту прав людини—основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму // Право України. - 2001. - №9. - С.15-17.

76. Совгіря О. В. Конституционно-правовой статус парламентского большинства (коалиции) и парламентской оппозиции в Украине / О. В. Совгіря // Государство и право. - 2011. - № 5.

77. Совгіря О. В. Конституційно-процесуальне право України : навч. посіб. / О. В. Совгіря. - К.: Юрінком Інтер, 2010.

78. Совгіря О. В. Парламентські дебати в Україні: проблеми правово-

го регулювання та перспективи імплементації світового досвіду / О. В. Совгіря, І. С. Пономаренко // Бюлетень Міністерства юстиції України. -2009. - № 12.

79. Совгіря О. Фінансування політичних партій: правовий аспект // Право України. – 2003. - №5. – С. 130-134.

80. Соколенко Ю. Гарантії культурних прав і свобод громадян // Право України. - 2004. - №2. – С. 34-37.

81. Соснін О. Національні інформаційні ресурси у сучасних умовах: проблемні питання вітчизняного законодавства // право України.- 2003. - №10. – С. 124-128.

82. Ставнійчук М. Вдосконалення законодавства про вибори Президента України // Право України. – 2003. – №12. – С. 11-19.

83. Стасюк Ю. Інститут президентства. Конструктиви і деструктиви // Віче.—2002.—№5.

84. Стецюк П. Вибори у механізмі функціонування конституційної держави // Право України. – 2013. - №5. С. 30-37.

85. Стрижак А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави / А. Стрижак // Право України. – 2010. - № 6.

86. та її нормопроектне забезпечення: питання теорії і практики // Право України.—2011. — №2. — С.168-180.

87. Тесленко М. Окремі аспекти взаємовідносин Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції // Право України. – 2003. - №12. – С. 6-11.

88. Тесленко М. Про місце Конституційного Суду України в системі вищих органів державної влади // Право України.—1999.—№12.

89. Тимченко І. Механізм конституційної юрисдикції в Україні: становлення і розвиток / І. Тимченко // Право України. - 2010. - № 6.

90. Тихий В. Правова природа Конституційного Суду України, його повноваження, рішення та висновки // Право України. –2012. –№ 1-2. – С. 97-111.

91. Тихий В. Правова природа, повноваження, рішення та висновки Конституційного Суду України/ В. Тихий// Право України. - 2010. -№6.

92. Тодика Ю. Конституція як соціальна цінність// Право України. - 2002. - №12.

93. Фролов Ю. Економічні права та свободи людини і громадянина в Україні: проблеми класифікації // Право України. – 2003. - №12. – С. 11-115.

94. Чапала Г. Місцеве самоврядування і громадянське суспільство: проблема співвідношення // Право України. – 2004. - №2. – С. 127-133.

95. Шаповал В. Основний Закон України у світовому конституційному вимірі // Право України. - 2002. - №6.

96. Шаповал В. Суб'єкти конституційного права України: постановка проблеми теоретичного визначення // Право України. - 2000. - №18.

97. Шаров В. Конституційний Суд України—„вікно” в Європу // Юридичний вісник України. - 2001. - 19-25 травня.

98. Шатіло В. Місце Президента України в системі органів державної влади // Право України. – 2003. – №5. – С. 24-26.

15. Інформаційні ресурси

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main	Сайт Верховної Ради України (законодавство)
http://pravoua.com.ua/	Сайт журналу «Право України»
http://www.ligazakon.ua/	Головний правовий портал України
http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

Підписано до друку 10.12.12 р. Формат 60x84
Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 8,3. Наклад 50.
Віддруковано з оригіналів

Надруковано поліграфічною фірмою «ПОЛІМЕД-Сервіс»
25006, м.Кіровоград, вул.Гоголя, 95/46
Тел.: (0522) 32-25-62, 22-54-80